

Universul literar

Anul XLV Nr. 30

21 Iulie 1929

5 Lei

CONSTANTIN CERNESCU

C t i t o r i i

CONSTANTIN CERNESCU

de MIHAIL MORA

Un tânăr bursier dela Sf. Sava stăreașea liceul în admirația profesorilor și colegilor pentru cuminența și învățătura sa.

— Ce vrei să urmezi ?

— Teologia.

Cu aplicațiuni egale pentru toate studiile, el consacrase o atenție neobicinuită cursurilor de religie, adâncind și redând preceptele cu o credință tulburătoare și pentru el, și pentru cei cari îl ascultau. Dar totuși câți îi cunoșteau darul expunerii la lecțiile de istorie și literatură, ridicară un dig atât de puternic în contra intențiunilor elevului, în încâl el cedă, luă calea dreptului, îl studiază cu o dispoziție progresivă și cu o rară facultate de asimilare.

Cernescu intră în magistratură, și după câteva etape în provincie, însușirile sale repede și solid afirmate, îi deschid drumul tribunalului Ilfov, unde puțini procurori înaintea lui, și puțini după el, s'au ridicat la prestigiul cu care Cernescu a reprezentat ministerul public.

Dar politica pune la ordinea zilei „Chestia Ghendie”, și în cursul sensaționalelor peripeții ale luptei dintre cele două partide de guvernământ, se cere parchetului evacuarea Prelatului din palatul mitropolitan. Însărcinat cu acest mandat, Cernescu vibrează sub impulsunea sentimentelor ce-l încălzise în școală și rezolvă controversa dintre datorie și simțire printr'o soluție onorabilă: lasă roba și trece la bară.

Aci, marile lui însușiri sunt la larg. De ele se folosese Creditul Rural și Statul, în tranșacții și procese grele și importante. Ele atrag în același timp procesele particulare. Astfel Cernescu, înaintând la alegere în gradele baroului cu o înțeață excepțională, ia loc printre fruntașii săi, fără să țarască după el nici o invidie, ci, dinpotrivă, urmat de un cortegiu de dragoste, care i-a fost credincios până în ultimele clipe.

În adevăr, Cernescu, mîntie vioaie, talent scilpitor, avea mai presus de toate darul de a place. Era simpatia întrupată. Simplitatea și modestia în care se cercuia figura sa, ca într'o ramă scumpă, radiau un impresionant amestec de bunătate și durășie. Problemele materiale prindeau viață în argumentările lui ciselate. În pricinile penale, emoționa prin sinceritatea accentelor. Era cald fără să fie bombastic; cucerea succesul fără să tragă de el. În procesul duelului Filipescu-Lahovari, era pe banca

apărării, alături de ilustrațiile falangei memorabile: Take Ionescu, Dissescu, Mișu Cornea. Și totuși, tânărul Cernescu a scilpuit c'o notă personală, de o delicatețea atât de mișcătoare, în cât colegii d-au zis „Steluță” și așa a rămas. În procesul Candiano-Popescu, una din cele mai sensaționale afaceri criminale de pe vremuri, Cernescu, alături de Petre Grădișteanu și Delavrancea, avea greaua sarcină să ușureze cât mai mult situația scuzatului, strâns între interogatoriul președintelui Gr. Ștefănescu, rechizitoriul procurorului Murnuianu și ofensiva părții civile, reprezentată prin Aurel Eliescu și Tache Policrat. Elanul lui Cernescu armoniză atât de minunat cu impetuoșitatea lui Delavrancea, încât Petre Grădișteanu începu pledoaria finală cu exclamația: „Acuma pot să mor, fiindcă harcul e în mâini sigure!” Și i-a sărutat, în entuziasmul publicului, a cărui ostilitate pentru cel apărât cedase în fața talentului apărătorilor. Altădată pleda la secția III a tribunalului, prezidiat de actualul regent Buzdugan. Cum desbaterile duraseră mai multe ședințe președintele îi limită expunerea dela orele 3 la 5. Ea fu însă atât de limpede și interesantă, Cernescu rămase cu atîtă strictețea în chestiune, considerațiunile lui erau atât de folositoare pentru deslegarea litigiului, încât, atunci când el voi să se oprească, președintele îi zise: „Tribunalul e gata să vă asculte cu aceeași plăcere, dacă nu sunteți oșos și doriți să continuați”. După pace, apărând la consiliul de război pe un profesor aruzat de dezertare la inamic, a prezentat cu atîta emotivitate indolentă ce planează în multe împrejurări asupra faptului dacă cineva s'a predat, ori a căzut prizonier, încât, odată cu achitarea, colonelul president i-a strâns mîna cu efuziune. Altădată plecase de la Palatul Justiției. În localul închiriat în Gabroveni pentru Curtea cu jurați, vede lumină. Ceva îl face să urce scările. Niște țigani erau judecați pentru tâlhărie. Cernescu s'așează deoparte, urmărește, ascultă, simte toată mizeria ce se desprindea din desbateri, și când vine rândul apărării, se oferă să adauge ceva după tânărul coleg de pe bancă. O, ce analiză a vieții țiganilor pribegi! Ce tablou al acestei populații fără orientare, fără posibilități să-și modereze conștiința la nivelul celorlalți și prin urmare să simtă la fel ce este și ce nu este îngăduit! Cu ce vigoare frăgea el la răspundere societatea care-și cerea dreptu-

rule fără să-și fi făcut datoria!...
tarea a venit ca o consecință inevitabilă a acestui moment de inspirație.

În 1913, cere să fie mobilizat. Mobilizat ca șef de gară la un punct joncțiune important, muncește cu devotament, încât două săptămâni nu desbracă și aproape nu doarme. Fără să știe cine a intervenit să-l cruțe, Cernescu se pomenește demobilizat. Dar în timpul menajului își începuse ravagiile. În urmașă guvernul la Iași, ca vicepreședinte al Camerei, aduce serviciile sale cabile în legiuirile războiului, și în iunie 1917 la Petrograd cu o misiune atât de importantă pe lângă guvernul rus, ia drumul înapoi spre țară când se deslanșează războiul în Rusia, dar e împiedicat să se rămână la Odesa, unde suferă moralmente și fiziceste, urmărît la serviciu special, ca unul ce pledase la Cameră contra lui Rakovski, care pretindea condiții să-l recunoască drept cetățean al României, pe care atunci voia să îl trimite în trame și mai târziu s'o desfințeau. În vremurile acelea, camarazi de suferință l-au văzut adesea pe Cernescu în gând, cu ochii pe harta țării, cu pe cari cataracta începuse să se desprindă ca o cortină, care, câteva vreme, pe la operație, stabilise o barieră întru toare între el și cei din jurul său. Dar ce și-a recăpătat vederea, plătind-o trecătoare, o cruța punându-și semnul să-i citească acte și cărți, și dădea consultații și pleda procese cu aceeași agerime, cu același talent. Atunci rezerve cerebrale se găseau în omni ceta, încât, cu cinci luni înainte de moarte, la 53 de ani, începuse să învingă singur englezește, după trei luni de autori în original și cu cinci minute înainte de a închide ochii, deschisese și ziar din Londra...

În țara în care sunt miniștri care cari ar fi putut s'aspire cel mult la litatea de sateliți modești ai unei menea „Steluțe”, Cernescu a trecut viață cu majestatea incomparabilă a lutei-aur, pe care inflațiunea onorabilă n'o ajunge niciodată.

NOTE BIOGRAFICE

Constantin Cernescu descindea dintr-o familie de intelectuali. El s'a născut în București, la 1 Septembrie 1867.

Tatăl său, un distins profesor, era directorul liceului Sf. Sava, iar mama sa, născută Plopeanu, descindea dintr-o nobilă familie boierească de mari proprietari-viticultori, din Buzău.

Rămânând de copil fără mamă, el a fost crescut, până la vârsta de 11 ani, de o mătușă a sa, tot profesoară.

Cursul primar l'a făcut la Mizil și apoi la Câmpulung, adică sub scutul și ocrotirea mătușei sale care veghea asupra lui, cu dragostea cea mai curată, ca și o mamă. După ce a terminat școala primară, a dat examen la liceul Sf. Sava, unde a reușit printre cei dintâi și a luat bursa. Ca bursier a dat dovadă de multă putere de muncă și de înțelepciune, fiind iubit de toți profesorii și în tot cursul liceului premiantul I al clasei.

În clasa 4-a, atrage atenția întregului corp profesoral al liceului, printr-o disertațiune-discurs, cu temă patriotică, pe care a susținut-o strălucit, cu o elocință într'adevăr uluitoare pentru un copil.

După ce-a terminat liceul, și-a exprimat dorința să urmeze teologia, dar familia l'a îndreptat — ținând socoteală de marile lui calități, — spre facultatea de drept pe care o termină cu mare succes, alegându-și ca temă a lucrării de licență: „*recidiva*”. Ca student a făcut studii strălucite, a fost președintele societății studenților în drept și membru activ în „Liga Culturală”, unde a avut o activitate însemnată.

După aceea a intrat în magistratură, fiind numit substituit de procuror la Râmnicu-Vâlcea, orașul unde și-a petrecut el cei mai frumoși ani ai tinereții și de care își aducea aminte întotdeauna, cu multă plăcere.

După câțiva ani, a fost înaintat procuror și mutat la Tg. Jiu. Aci a stat puțin fiind transferat din nou la Râmnicu-Vâlcea.

Aici a urmărit el faimoasa bandă a lui Zdrelea și Măruntelu expunându-se focurilor bandiților, pe cari în cele din urmă tot i-a prins.

Mai târziu e transferat la tribunalul Ialomița și apoi în aceeași calitate (de procuror) la București.

Aci, ca reprezentant al ministerului public, a susținut acuzarea contra lui Șutu, în faimosul proces cu acsileze, având ca adversari pe marele Cornea și pe Petre Grădișteanu, etc. După terminarea pledoariei pe care a susținut-o magistrat, Petre Grădișteanu, entuziasmat l-a sărutat și l-a felicitat.

Din magistratură a plecat, dându-și demisia pe chestiunea „Ghenadie Petrescu”, preferând să părăsească o carieră atât de strălucită, decât să comită actul pe care legea i-l cerea, dar pe care el îl considera, (având în vedere firea lui evlavioasă), drept un păcat.

A trecut la bară, unde a strălucit tot restul vieții sale, fiind unul dintre cei mai mari avocați ai baroului.

Costică Cernescu s'a distins și în politică fiind de mai multe ori ales deputat, iar în 1916 vicepreședinte al Camerei.

În August 1920 s'a stins, în vârstă de 54 de ani, în urma unei boale de cord. A fost înmormântat la Merișani în Argeș, la moșia sa.

G. S.

Costică Cernescu în fața Tribunalului militar. Inculpatul era un distins ofițer superior, care mai avea calitatea să fie și un om de știință, de pe urma cărui — fie singur, fie în colaborare cu alți învățați, — rămăsesse mai multe volume științifice cari făcuseră valvă și onorau în mod deosebit pe autori.

La ultima ședință a tribunalului militar, după ce procurorul își formulează obișnuitele-i acuzați și cere condamnarea inculpatului, vine rândul apărării.

Maestrul Cernescu se ridică liniștit dela bara avocaților, privește în toate părțile și mai ales pe inculpat, apoi după o pauză bine simțită pipăie banca și ridică după ea o carte voluminoasă, pe care o învârteste în aer spre a o expune vederii tuturor și mai ales magistratilor.

După aceea spune:

— Onorat tribunal, e atâta lumină în această chestiune și clientul meu e așa de nevinovat încât n'ar fi nevoie de nici o pleoarie. De aceea voi spune numai câteva cuvinte pentru el. În ele va consta toată pleoarea mea:

Vedeți această voluminoasă carte? E o fală a științei românești, e muncă trudnică a unor oameni de știință. Ea e scrisă de trei autori: întâiul, a murit răpus de nenrăstene, din cauza unei vieți de muncă trudnică și grea. Al doilea a fost omorât, vărsându-și sângele generos în actualul război al întregii neamului și în sfârșit al treilea autor al acestei opere nelăgăduite este distinsul ofițer aci de față, singurul care a mai scăpat cu viață, dar pe care vrea să-l omoare „*dutatea omenească*”.

Efectul a fost fulgerător: achitarea

trecutul..

Nu mai vedea. Cataracta, obișnuita boală a bătrâneții, îl prinsese prea de timpuriu în zăbrănicul ei întunecos, de aceea nu mai pleda. Aștepta să fie operat pentru a i se reda vederea, fapt ce s'a și petrecut mai târziu.

Dar...

Într-o dimineață se pomenește cu un profesor din provincie, un fost coleg și prieten din tinerețe, care căzuse într-o incurcătură. Luat prizonier, fusese dat din greșală ca dezerter la inamic și condamnat în lipsă la moarte.

Procesul se judeca tot de tribunalul militar.

— Dragă Costică să nu mă lași, tu mă cunoști, nu sunt în stare să comit o asemenea monstruoasă față de țara mea.

Cernescu îi răspunse că e bolnav, nu vede, și că nu poate să mai meargă la bară.

Dar profesorul îl rugă atâta, evocând trecutul lui cinstit și toată viața de apostol neîntinat, încât Cernescu (care-l cunoștea și era convins că nu e vinovat, merse, așa cum era, să-l aperi.

A fost cel mai interesant proces din anul acela.

Cernescu a pledat cu atâta elocință și putere de convingere, evocând trecutul și făcând portretul sufletesc al profesorului, încât la un moment dat sala și chiar unii din judecătorii plângeau, iar președintele, un distins colonel, emoționat, vine, îi strânge mâinile cu căldură și-l sărută.

Profesorul care a fost achitat și reabilitat, îi mulțumește cu lacrimi în ochi, dar el îi răspunde blajin:

— Nu-mi mulțumi, mie, prietene, ci trecutului tău..

GEORGE SCRIOȘTEANU

devarate

„în sat la Aninoasa”..

Era bine cunoscută, verva și puterea de convingere a lui Costică Cernescu, atât de fin și de inteligent în meandrelor lui pleoarii, precum și piosul și poezia cari țasneau atât de puternic din ele. Avea o fantezie bogată și o putere de dramatizare sau de ironizare chiar, nemaipomenită — de aceea de multe ori, auditorii plângeau sau râdeau (după cum era pleoaria) și fără să se mai pună concluziuni, achitarea era sigur, ca o consecință.

Așa s'a întâmplat la un proces de camănie în care un preot și un învățător din comuna... „Aninoasa”, (să-i ziceți) erau în mare vrajbă.

Procesul se judecase, și în prima instanță preotul rămăsesse condamnat, deși era drept.

Venise rândul să se judece și în apel. Procesul făcuse valvă mare și era așteptat cu norăbdare mai ales că pleoarea Costică Cernescu.

De aceea în ziua înfățișării, un public numeros precum și foarte mulți magistrați și avocați, veniseră să asculte mișcările pleoariei a maestrului.

Dar spre mirarea tuturor, cât și a judecătorilor mai ales, Cernescu în loc să intre în fendul procesului, își începe pleoaria foarte ciudat, recitând poezia lui Alexandri. „*În sat la Aninoasa*”, a fost c'horă mare, etc., pe care o spune până la sfârșit, în stupoarea magistratilor și a publicului care nu mai știau ce să mai creadă.

Apoi după ce o termină, deși nu-l văzuse vreodată, face o caldă evocare a satului „Aninoasa” (de unde erau cei doi beligeranți) și prin imagini de un relief, căci numai cuminenței, luminii, bunel înțelegeri și înțelepciunii lor, se datoră toată prosperitatea și tot blăugul și bogăția acelui sat ca din vreme. Și aici doi oameni minunați, — vădăz el cu mult înțeles, — cari sunt și cei mai luminați de acolo, vor dăinui și așa de înțelepțeste și pe viitor, căci sunt vrednicul învățător G. și neobșnuitul și înțeleptul Preot Al., fruntașii comunei, păstrătorii datinelor și creștinii strămoșești”...

O mișcare neobișnuită se produce în sală pe banca învrăjbiților și publicul rămâne uimit și mișcat:

Preotul și învățătorul cu lacrimi în ochi se îmbrățișau și se sărutau înfrumusețat.

Îi câștigase pe amândoi.

răutatea omenească..

În timpul războiului și mai ales după ce s'au iscat multe intrigi cari au dat naștere la numeroase incurcături și neînțelegeri chiar între camarazi din sânul armatei armate. De aceea, când s'au cercetat învinuirile fiecăruia din cei acuzați, s'a constatat că mulți au fost nevinovați, rămânând vinovată numai fanatismul unor prieteni sau camarazi răi, care rău informați..

Unul din asemenea procese pleda

P O E Z I E

EMIL ISAC

CANTATE

O. forest cool...
Oscar Wilde

E intunerecul cumplit, nici n'ar încapa mai mult —
Unde-i luna?... a fugit cu vre-un amant, cu-o stea?...
Și graiul nopții, un grai ciudat de plâns, îl ascult
Și mă gândesc : cine se gândește la noaptea mea ?

Toate dorm amorțite de-a zilei povară grea,
Și oamenii acum, cum îi simt dormind, sunt buni...

O, cât de fericit aş fi să văd de pe cer căzând o stea
Intunecimea să nu toarcă tot mai negre cununi.

Un sgomot... Poate în mormânt un nou mort
Nu s'a obișnuit să doarmă singur în pământ...
Ori poate inima mea, pe care grea de chinuri
în mine o poartă
Ar vrea să spună un cuvânt.

PĂENJENIȘ DE MOARTE

Zădarnic sus, în turnuri, au fost veghiat străjerii
să vadă-un prinț, pe drumul către castel, călare...
Zădarnic în grădina rodică aur merii
și-au sângerat măceșii de dor și așteptare.

Zădarnic castelana s'a înțepat ingrabu
de-aș înflori cu acul cămașa de mireasă,
alături de păingii ce-au adormit în plasă
și-alături de canarul care-a cântat degeaba.

...A împietrit, ca 'n ciucuri de promoroacă, vița,
bărbos se urcă mușchiul, în turnuri și 'n cerdac,
și-a stat ca un ciornic motanul din iatac
ce s'a jucat cu ghemul pe când cosea Domnița.

Iar dacă-ar fi, 'ntr'o noapte, un voevod să vie,
tâind răsura care la poartă se adună,
și-ar nimeri în somnul iatacului cu lună,
în care totul doarme în sticlă străvezie,

n'ar mai putea din ușă, vrăjit, să se întoarcă,
ei ar privi o viață mânuțele înfrânte
care-au murit pe sânii cu roade neculese, —

în turnul cu păingii cari au uitat să țese,
alături cu motanul care-a uitat să toarcă,
și-alături de canarul care-a uitat să cânte
și care nu mai știe că 'n turnul vechi, de vis,
ușița coliviei s'a fost de mult deschisă..

RADU GR

ARABESCURI ROMANTICE

Tot cerul a căzut în lacul mort
Și stelele par nuferi bobociți,
Pe mal, sfielnici, crinii înfloriți,
Par faruri de lumină într'un port.

Sub albul lunei totul pare vis,
Iar lebedele, — îngeri albi pe lac —
Din unde crizanteime se desfac
Și umbre mov din cupe de iris.

Un cânt de Nai dac'ar musti mieros
Și-o nimfă de-ar veni cu pași vioi
Cu multe vieți m'aș crede înapoi
In timpurile zeului Eros..

Si m'aș vedea silvan cu trup păros
Cu ochi de foc și poftă de satir
Din trupul-i alb aș bea ca din potir
Licuarea unui spasm mai voluptos.

Și ași plânge dacă zori cu ochi de drac
M'ar îmboldi cu jorjor viorii,
M'ar descleșta din brațe sîdefii
Și m'ar svârli pe-o bancă lângă lac.

CONST. JALEȘ

LIBELULA

În cartea 'nchisă, astăzi, acolo unde semn e
Descoperii în file o vizită postumă.

S'a rătăcit rănită încoace... Greu, pe semne,
Cu aripioara ruptă s'a ridicat din lumă.
De boare ajutată o li venit, bolnavă,
Și-antenele de aur le-o fi întins din cartea
Închisă în neștire, când inima prin slavă
— Roș porumbiel — rotindu-mi, visa, desigur moartea.

Străpunse arcul spaimei cu rândunici... A vaer
Căzu un vreasce. O frunză îngălbeni în aer...
Cu 'nsângerări streine, cu unghiile-atente
Mă depărtam pe vârfuri de blocuri transparente.

Să-ți cadă aurie pe umăru 'n mătasă
Lași umbreluța tristă — o aripioară ruptă.
Și 'n mine e o larmă de aripi și o luptă..

Treci, leneș, pe la poartă, ca să te văd frumoasă.

CICERONE TEODORESCU

PENTRU DELAVRANCEA

de MIHAIL SADOVEANU

...că la așa zisa graniță de vest a
...vorbă să se ridice un bust
...Delavrancea. Se fac în țară șezători
...a ajută realizarea acestui gând.
...generația tânără e un fericit pri-
...comemorare a unuia dintre cei
...strălucii artiști ce am avut. Cei
...cunoscut pe om vor evoca pios
...statul lui plin de o rară bunătațe.
...somon îi pătrundea prin ochi până
...suflet. Blestemata noastră breaslă nu
...pură des de acest har divin.
...ristul a înscris o pagină amplă în
...literaturii noastre. Nuvelele lui.
...dramatică. *Trabadurul*, *Paraziții*, apăru-
...caum treizeci ori patruzeci de ani, au
...put pe timpuri valvă. Figuri bizare
...pasionate apăreau la granița ro-
...mânismului și scriitorul le prezenta în-
...o limbă încărcată uneori barbar. Eli-
...ându-se din această păclă a începu-
...mi mai pe urmă a dat *Intre vis și*
...și unele *Povești* care l-au clasat
...activ ca un stilist delicat. Fragmen-
...din *Hagi Tudose*, schițele *Bunicul*,
...și povestea *De parte-de parte* sunt
...și de antologie, flori fără de moarte.
...discursurile lui, pline de mișcare și
...sune, au încântat și au cutremurat
...generație. Cetite azi, aceste discursuri
...mișcă mai puțin. Pe deoparte cuprin-
...lor nu mai răspunde preocupărilor
...tre prezente; dar mai ales le lip-
...acel element dinamic care era în-
...oratorului, cu înfățișarea lui leonină,
...capu-i viforos și mișcărilor fulgerate.
...aceia vocea mlădioasă și vibrantă care
...vinea dela cântec până la tunet.

După o lungă pauză — consacrată
...cântecei, în care a înregistrat succese —
...ristul apare iarăși ca un meteor, stăr-
...dă rară și cunosând o nouă celebri-
...La începutul primului deceniu al
...veac ne dă impresiunea lui tri-
...te: *Apus de soare*, *Viforul* și *Lucea-*
...al. S-a produs în opinia publică o
...ție și o mișcare pe care n'o provoa-
...decât operele tari. Cu toate obiectiile
...se pot face din punct de vedere al
...svenice acestor calde tablouri din
...ul Moldovei, eu mă simțesc tot-
...ana înflorat când le văd ori le re-
...er, pentru că dela un capăt la altul
...strălucite nu numai de acea lumi-
...de artă care-i era proprie lui Dela-
...ncea, ci mai ales fiindcă pulsează de
...dragoste nemărginită pentru trecutul
...și pentru acest tragic pământ.

...și desigur își vor aminti cu mine
...și din „Luceafărul”.

...tru Rareș Voievod, după ani de pri-
...și suferință, calcă înfărsit iarăși
...se oprește, se închină, ingenun-
...și sărută pământul în care-i dorm
...mosii. Atunci rosteste el cuvinte de
...brism arzător. Totdeauna le-am as-
...cu bătăie de inimă.

...ose zâmbetul unora dintre contim-
...mei față de acest sentimenta-
...Modă îi face să ia anume attitu-
...tate de ceace ar părea o îmbătare
...cu vorbe deșerte. Acești oameni
...sărbătoază o superioritate intelectua-
...se alături criteriului unei infirmi-
...modă, se simțesc desăcuți de po-
...trecutului și a morților. În realitate
...ochi pentru tot ce ne înconjoară și
...pentru ce vine din veacuri. Fie-
...neam urmând o evoluție proprie
...stigmat propriu, se dezvoltă potri-
...destin propriu și cuprinde în
...latentă a generațiilor căzute. De
...și zâmbim și plângem, intrând

în armonia fatală a rasei și a pământu-
...lui. Alți se cred superiori pentru că n'au
...rădăcinile noastre vii.

Mi-i drag să mi-l reamintesc pe De-
...lavrancea conferențiar; pentru că și de
...la el am învățat a privi cu atenție și
...cu pietate în spre depozitul sacru al li-
...teraturii populare. Eram încă copil, în
...ultimele clase ale liceului Național din
...Iasi, când am auzit pe Delavrancea ros-
...tindu-și conferința lui despre *Poezia*
...populară. Este în această conferință un
...pasajiu în care Delavrancea analizează
...frumusețile artistice din balada lui *Cer-
...bea*. Așa de delicat le desprindea și le
...facea să strălucească, parcă înșira și
...deșira juaeruri, cu grijă, cu pricepere,
...cu iubire de cunoscător, cu un sentiment
...de evlavie pentru trecut și pentru nea-
...mul nemuritor, ale cărui părțile tran-
...zitorii suntem.

Admiratia și dragostea mea pentru
...Delavrancea sunt vechi. Eram în clasa
...a treia gimnazială în Fălticeni — sunt
...mulți ani de-atunci, nici nu-i vreau să-i
...mai număr — când, într'un mare proces
...la Curtea cu juri, s'a anunțat că vine
...el O doamnă din elita orașului pusese
...arsenic în cafeaua soțului său. Soțul nu
...murise. Victimă a aceluia zeu minor și
...lezat la ochi, de pe urma căruia sufe-
...rim toți, doamna se socotea pierdută și
...ar fi dorit mai bine să piară. Dar fa-
...milia voia s'o rezerve societății și-i a-
...lesese un apărător pe cel mai celebru
...avocat al timpului, în penal. Imi aduc
...aminte ce rumoare stărnise vestea și
...cum se pregătea târgul să vadă și să
...asculte pe un vorbitor așa de maiestrit
...și de patetic. Atunci l-am admirat în-
...tâia oară. A venit, a văzut și a biruit.
...Pe urmă, tot în Fălticeni, l-am mai vă-
...zut, venind la prieteni ai săi în vacan-
...țele verii, în tovărășia lui Vlahuță.

Ne despărțeau douăzeci și doi de ani.
...Ara ajuns însă, cu timpul, să mă apro-
...pii de el. Avea pentru mine un senti-
...ment de frate mai mare, dispus să ocro-
...tească și să sprijine în mine ceea ce era
...comun în noi — dragostea de trecut, de
...popor și de poezia populară. Glasul lui
...Delavrancea s'a ridicat întâi pentru
...mine când am fost propus — încă în-
...ainte de război — membru corespondent
...al Academiei.

În vremea războiului, m'am apropiat
...și mai mult de el. Ne-am întâlnit în
...Iasi refugiu și-l vedeam zilnic la
...redacția gazetei *România*. Pentru noi
...toți cei care erau adunați în redacția
...*României*, Delavrancea era „nenea Bar-
...bu” — îl întâmpinam cu bucurie către cea-
...sub amiezii, când venea să ne ceară
...ultimele vești de pe câmpul de război.

Chiar din primele zile ale acestei to-
...vărășii, în care el aducea un suflet încă
...tânăr, ne făgădui colaborarea; și se și
...ținu de cuvânt. Ultimele lui vorbe scrise
...au apărut în coloanele *României*.
...— „Nu vă cer altă plată, băieți, ne-a zis
...el zâmbind, decât o păreche de bocanci
...pentru pribegia mea”. — Sfârșitul călă-
...toriei însă nu era îndepărtat; și boc-
...canții aceia au fost cei din urmă.

Era împovărat de griji și de veștile
...rele acelor zile dramatice. Găsea o mân-
...gâiere în dragostea și prietenia celor
...mai tineri decât el, care, în chip ab-
...surd, nu vedem înaintea decât o pri-
...măvară de hiruimță. Eram îmbrăcat în

uniformă de ofițer și eram conducăto-
...rul gazetei. Delavrancea mă primea tot-
...deauna cu o poreclă așabilă: „căpitan
...Mihail”. O rostea cu un accent de bună-
...tate care a rămas viu în mine și acum,
...după unsprezece ani dela plecarea lui
...dintre noi.

Aici, în Iasi pribegiei și a unirii, De-
...lavrancea și-a înclinat capul lui în au-
...reolă albă. Ca după o năprasnică trudă
...a înfristării, a ingenunchiat și și-a dat
...obstescul sfârșit. A fost pentru noi toți
...o grea lovitură. Căci îl văzusem c'o zi
...ori două înainte; și-acuma dintr'odată
...plutea spre ostrovul morții. L-am petrec-
...ut la *Eternitatea* și l-am încredințat
...țării, care-i mama noastră a tuturor.
...În fiecare an, când cântă cucul într'o
...primăvară nouă, unii dintre prietenii
...rămași în Iasi ne ducem să vedem lo-
...cul inverzit cu merișor și înflorit alba-
...stru. Acolo am îngropat ceea ce a fost
...mai ales o inimă.

Fără îndoială un popor dă dovadă de
...conștiință atunci când își cinstește așa
...cum se cuvine morții lui mari.

Calea destinului nostru și ținta către
...care mergem nu se afirmă prin turmele
...cenușii pe care moartea le spulberă
...fără urmă. Oamenii excepționali, adică
...puterile rasei, sunt justificarea vieții
...multimilor: căci acești oameni rari își
...dau contribuția lor nobilă, uneori vă-
...dită, alteori tainică, la ascensiunea spe-
...ciei. Dacă Dumnezeu i-a însemnat și-a
...pus în ei anume daruri, cu atât mai
...vârtos trebuie să-i deosebim noi, pă-
...strându-le amintirea și sfintind-o.

Opera lui Eminescu, de pildă, intră
...în eternitate ca o creație armonioasă
...și divină: iar neamul românesc dobân-
...dește prin el o valoare potențială. Subt
...același unghiu trebuie primită contri-
...buția fiecăruia dintre reprezentanții noș-
...tri în fața eternității. De aceea merită
...laudă și mulțumire străduința acelor oa-
...meni de bine care vor să așeze la mar-
...ginile apusene ale românismului un sim-
...bol cultural, înfățișând chipul frumos al
...hunului nostru maestru Delavrancea.

PERSONALUL DE IAȘI

de N. KIRITESC

Domnul Matache Georgescu avea un proces la Iași, unde trebuia să fie în ziua de Miercuri 12 Iunie.

Prin urmare Marți trebuia să plece din București, pentru ca să ajungă seara în Iași, să doarmă o noapte liniștit, să vorbească cu avocatul și să fie la timp pentru strigarea procesului, ca să nu se mai amâne, așa cum pătise rândul trecut, când pentru cinci minute întârziere, a trebuit să amâne procesul peste trei luni.

În afară de amânarea procesului, d-nul Matache Georgescu mai avea și o altă amintire neplăcută despre ultima duminică călătorie la Iași, și anume: voiajul în tren.

Ajansese în Gara de Nord exact cu cinci minute înainte de plecarea trenului și nu găsisse nici un loc. Intreaga garnitură era plină de călători. Compartimentele erau complete, culoarele gemeau de lume. Cu chiu, cu vai, escaladând geamantane și sfășindu-și hainele de inelce și cărligele de alamă de pe ia uși și ferestre, isbutise să cucerească un loc pe coridor, lângă ușa unui compartiment, care se deschidea și se închidea la fiecare cinci minute, pentru a face loc unui pasager să iasă, sau să-și reocupe locul.

Conu Matache toată noaptea nu făcuse altceva decât, ca din locul incomod ce avea, să contemple cu invidie beatitudinea pasagerilor, ce dormeau cu gurile căscate pe pernele moi ale compartimentului, cu capetele bălângăind în ritmul mersului.

Până la Iași mersese așa.

De astădată Conu Matache își propusese să fie mai precaut și-și pregătise un plan complet de drum.

Personalul de Iași pleca din Gara de Nord la 7 și 35 dimineața. Marți la ora 3 dimineața duminicului era în picioare. Coana Sofita îi preparase ceaiul, pe care Conu Matache îl sorbi în fugă.

Apoi își luă în mână dreaptă un geamantan, în stânga un pachet cu de-ale mâncării și o umbrelă, aruncă pe umeri un pled și un pardesiul și porni pe jos spre gară, după ce ascultă toate recomandările de voiaj pe cari i le făcea Coana Sofita.

— Să nu mănânci nimic prin gară.

— Să nu te razimi de ușa vagonului.

— Să nu stai cu spatele în direcția mersului.

— Să nu-ți lungeci piciorul pe scări, între sine.

— Să nu adormi cu capul la fereastră.

— Să îți mânia tot timpul pe buzunarul dela piept.

— Să nu treci pe lângă mașină, că poate face explozie.

După ce-și mai numără odată banii și-și verifică biletul de tren cumpărat din ajun, Conu Matache își făcuse cruce și porni la drum.

Din strada Transilvaniei, unde ședea, eși pe Popa Tața, apoi pe Calea Griviței, dar când ajunse în dreptul Gărei de Nord, în loc s'o ia la stânga, continuă drumul pe Calea Griviței în sus. Își aruncă doar ochii spre ceasul gării.

Era ora patru.

Își văzu liniștit de drum: după ce trecu de bariera Griviței, sări peste ulucile care despart orașul de terasamentul liniei ferate și o luă pe potecă, de-a lungul liniei. Din când în când se mai oprea, mai schimba geamantanul, pachetul și umbrela dintr'o mână într'alta și apoi pornea iar la drum. După o ju-

mătate de oră de mers ajunse în gara B. M.

Se opri între linii, își puse bagajele jos și privi spre liniile din garaj. Câteva garnituri de tren, fără mașini, erau trase pe linii. În gară nici o mișcare. Numai un om de serviciu se vedea trecând prin vagoanele clasei ale unui tren. Conu Matache își luă bagajele și porni în direcția aceea.

Asta trebuie să fie personalul de Iași, își zise în gând Conu Matache și se furișă pe lângă un vagon lung, jumătate-clasa I-a și jumătate-clasa II-a. Pândi până ce omul de serviciu se depărtă în alte vagoane și se agătă pe scară, vrând să intre în vagon. Ușa era însă închisă. Conu Matacherecurse la o șiretenie. Lăsă geamantanul jos și numai cu pachetul și umbrela în mână escaladă peste tarpoane, pe platforma de legătură între vagoane. Ușa din capul vagonului era deschisă. Trecu repede pe coridor, și se opri în fața unui compartiment de clasa II-a curat și frumos. Cu o chee, pe care i-o procurase o rudă a sa dela căile ferate, deschise compartimentul, lăsă pachetul, umbrela și pardesiul pe canapea și apoi se reîntoarse la geamantan, pe care îl aduse prin aceeași manevră în compartiment. După aceea trase ușa la loc și privi în jurul său, cu privirea satisfăcută a proprietarului, ce-și inspectează domeniul. Pentru că din acel moment Conu Matache puse sistematic stăpânire pe ceea ce considera acum ca o posesiune a duminicului.

Își alege locul cel mai bun, lângă fereastră cu fața spre Floești. Pe celelalte locuri goale își așază geamantanul, pachetul, umbrela și pardesiul. Mai rămăsese un loc gol.

Conu Matache își scoase pălăria și îl ocupă și pe acela.

Acum era asigurat! Strategia duminicului era următoarea:

Toți pasagerii să creadă că locurile sunt ocupate și duminicului își asigura o călătorie surzătoare, fără guler și cravată și cu picioarele întinse pe canapeaua de vis-a-vis, trăgând câteva aghioase tapone până la destinație. Pentru mai multă siguranță trase și perdelele portocalii și apoi se rezemă cu capul pe spatele canapelei și ațipi.

Cam pe la ora 6 oarecari semnale și fluere de locomotivă îl treziră. O ușoară zguduire îl făcu să priceapă, că locomotiva se atașase la garnitură. În adevăr, după încă zece minute de încercări și tamponări, trenul, nou format își luă vânt spre Gara de Nord, unde intră lin și tăcut.

După ce se opri la peron, Conu Matache trase cu urechea. Câteva pași grăbiți se auzi pe coridor. Erau hamali, care se urcaseră din mers, pentru a regine locuri. Ivărul compartimentului se opinti de câteva ori fără rezultat. Pașii trecură mai departe.

O forfotelă și șgomot de glasuri invadă coridorul. Lumea intra, se imbulzea și se repezea în compartimentele goale, ce se complectară în câteva minute, Conu Matache se crezu scăpat.

Deodată o ciocănitură în geam îl făcu să tresară. Nu răspunse nimic. Ciocănitura se întetă. Apoi ușa se deschise buzusc și un domn, care ține în mână o cheie la fel cu aceea pe care o avea Conu Matache își făcu apariția în cadrul ușii.

— Mă rog, e un loc liber aici?

Conu Matache răspunse cu un gest imperceptibil care ar fi vrut să zică:

— Nu vezi? Toate locurile sânt ocupate.

— Bagajele astea sânt ale d-voastră, adoață străinul.

Conu Matache răspunse tot printr-o tăcere semnificativă. Dacă răspundea afirmativ, bineînțeles că străinul l-ar rugat să-i libereze un loc. Dacă nu răspundea negativ, și-ar fi luat o răspundere, care nu i-ar fi convenit. Așa, prefera să păstreze o neutralitate emițentă.

Domnul străin puse cu hotărâre mâna pe pachet.

La vederea acestei inițiative, Conu Matache consimți să-l ia, îngrijorat de soarta lui și îl urcă sus pe plasă. Domnul străin eși afară și se întoarse cu două geamantane mari. Unul îl puse pe plasă, iar celălalt, alături, pe loc unde fusese pachetul. Conu Matache înțelese intenția călătorului. Voia să-l treabunțeze aceeași stratagemă ca dânsul, adică să ocupe locuri cu bagajele.

O tăcută complicitate se stabilise amândoi. Își zămbiră, se salutară și cură cunoștință.

— Ar fi bine să nu mai vie chiar aici, spune domnul Popescu, așa ca să se recomandase lui Conu Matache.

După două minute o cucoană grănicărită cu cutii, pachete, genți și cutilete își făcu intrarea și se așază pe umbrela lui Conu Matache, gata să rupă.

Conu Matache se repezi să-și ridice umbrela:

— E a d-voastră, întrebă doamna.

— Da!

— Prin urmare locul e liber. Și, în desă mai bine în canapea. Își întinse mări bagajele lângă ea. O valiză înțio coasta domnului Matache și pușca unei blăni groase îi încălzi ceafa, în cinci minute compartimentul se umplu cu călători și bagaje. Doamna cea să văzu o cunoștință pe culoar și o păsă vie înăuntru.

— Facem loc și pentru mata.

Conu Matache trebui să ridice un picior în sus, pentru ca să facă loc doamnei.

Înghesuit, turit de bagaje și cu picioarele înțepenite își lungi gâtul pe fereastră, ca să se uite la ceas. Mai erau două minute, până la plecarea trenului.

Când să-și retragă capul în compartiment văzu ceva, care-i holbă ochii.

Pe un vagon, din trenul aflat pe linie din față, era o plăcată, pe care sta scris *București-Iași*.

Conu Matache crezu că visează. Într-o bă un ampioiat, care trecea pe peron.

— Domnule, personalul de Iași, care...

— Acela, arată ampioiatul spre trenul din față.

— Dar asta unde merge?

— La Constanța!

— Bine, dar eu...

— Dumneavoastră unde mergeți?

— La Iași, rosti el cu glasul stins.

— Ați greșit trenul. Trebuie să-l schimbati, vorbi domnul Popescu.

Conu Matache aruncă disperat o privire vis-a-vis, văzu trenul congestionat de lume și o anejeală îl cuprinsese.

MOMENTE DIN AVIAȚIA NOASTRĂ

de UN ZBURĂTOR CONTINENTAL

TRISTE ȘI VESELE

AFISAU A NU FI SUPERSTIȚIOS...

În 1921 apăruse la Tecuci un tânăr sublocotenent, Mitache, abia ieșit din școală. Nu era deloc bălat rău, ci dimpotrivă. Și reușise să-și facă prieteni cari aveau sincer la el, pentru firea lui hotărâtă și așezată.

Mitache a murit în 1921, în condițiuni de război, se leagă amintirea unui fapt mai mult decât ciudat.

A plecat într-o zi cu avionul, cu un Spad, din Tecuci, la Galați, unde-și avea familia, pe mama sa și o soră.

Ai lui trebuie să se fi bucurat cum se bucură totdeauna orice mamă și orice soră. A dormit acoasă, urmându-l ca a doua zi să se suie pe Spad și să vină înapoi la Tecuci.

Dar dimineața când ai casei s'au sculat și când Mitache încă nu era gata îmbrăcat, mama și sora lui, intrând în salon au rămas îmărmurite. De lampa suspendată în mijlocul tavanului, atârna, agățat acolo nu se știe de cine, o fâșie de crepe negru...

Plângând, amândouă l-au rugat pe bălat să nu plece, l-au implorat, cu lacrimi șiroaie pe obraz... Erau sigure că el nu are să moară dacă pleacă!

Aviatorii ca și cu marinarii se petrec un lucru necunoscut oamenilor cu alte îndelețniciri. Sunt convins că aviatorii și marinarii, — pe cari-i cunosc deopotrivă, — sunt oameni cari cred mai mult în „semne”. Dar tot ei sunt acei cari se simt obligați să ridice de ele și să nu le ia în seamă.

Cea a fost în sufletul sublocotenentului Mitache, — care a venit și el și a privit, înghițind, fâșia de crepe negru agățată de lampa din salon, nu știu.

Se știe numai că a certat pe mama-sa și pe sora-sa, numindu-le femei fricoase cari cred în fleacuri, și a spus, la urmă: — Nu vă mai vâlcăriți așa... Să văd ce fac dacă plec sau nu... să vedem, cum o fi vremea!

Vremea era bună. Era senin și cald. Câțiva nouri alburii șterși se vedeau departe, spre stânga liniei Galați-Tecuci, spre munți. Era „vremea lui”. Și plângându-și dinăuntru, rugămintile nimănui nu l-ar fi putut împiedeca să plece. Fiindcă vremea nu numai vremea, dar și „ceasul”...

Avionul a plecat de acasă, desigur, cu o zi înainte.

Se sperie cineva de atâta lucru, de călătoria Tecuci, drum care se dă spre excursii începătorilor, ca raid de brevet, o călătorie de linie pe care o faci cu ochii și cu Siretul alături, care i-arată și te ține cum să ții! Trebuie să fie cineva femeie și să nu fi zburat niciodată și să se neliniștească de atâta lucru... să decolat, — cine știe? — aproape sfârșit — mângâind pe cineva care poate să nu nevăzută, lângă el, și care nu trebuie să dăde niciodată.

Când văzuse el crezul agățat de lampa și apoi privise spre cer să-și dea seama dacă pleacă sau nu, și până când decolat, nouii din stânga, escortați de o parte de ceață, se apropiaseră. Avionul trecea prin cuprinsul lor și eșea

la lumină, apoi iar intra în fumuriu lor gălbui, urmându-și linia spre Tecuci.

Dar este, desigur, o mână care ne duce pe altă linie decât aceea pe care vom s'o ținem!

Pe undeva, pe aproape de Ivesți, pe unde nici nu sunt măcar dealuri, avionul lui Mitache, mânat de „Nevăzutul” pe care-l ofensase, a intrat într-un filament masiv de ceață și, în această regiune unde sunt abia niște rare începuturi de deal, s'a izbit cu planul stâng de un deal, sfărâmându-se.

Rămasă într-o singură aripă, mașina s'a prăbușit. Un longeron i-a intrat ofițerului prin torace și i-a ieșit prin spate, făcându-l să piară de oribila moarte a celor trași în țepă...

Când, la câteva ceasuri în urmă, a fost găsit și ridicat dintre sfărâmaturile avionului, figura lui purta parcă urmele unei supreme exclamații, scoase în fața înțelegerii definitive a inevitabilului.

Dar pe inserat, când un ofițer dela grup venea cu capul în pământ și bătea la ușa unei case din Galați, să „pregătească” pe cei dinăuntru, două femei livide se arătau în prag, făcând un semn: — Știm! A murit...

Și reîncepeau să plângă un plâns care începuse de dimineață...

Cine legase de lampa fâșia de crepe? Ce mână ținuse să avertizeze că moartea a intrat acolo și arborase, cu anticipație, doborâul pentru cineva care nu murise dar care se ducea, întins, la moarte?

O cercetare amănunțită, dacă s'ar fi făcut, ar fi stabilit că a fost o întâmplare, un simplu fapt mărunț din cadrul vieții domestice, o cărpă cu care s'a șters praful de pe o etajeră și care, din distracție a fost prinsă cu un cap de ornamentul de jos al lămpii...

Acesta ar fi fost, poate, rezultatul unei cercetări, făcute în casă, privind și raționând.

Da! Slabele și păcătoasele noastre simțuri omenești atestând o infirmătate de nevindecat, au pretenția că explică, — totdeauna cu o înconștientă suficiență — ritmul misterios și jocul turburător al puterilor cari nu se pot vedea și cari pururea vor rămâne de necuprins pentru biata noastră minte...

RANDURI PENTRU CEL MAI NENOROCIT „ZBURĂTOR”, PENTRU BĂTRANUL „NEA GHIȚĂ”...

Este în aviație un „personaj” pe care nu-l cunosc decât numai cei cari au trecut prin școala de pilotaj.

Batjocorit cum nu se poate mai rău, scuipat adeseori, și lovit cu piciorul în burta neomeneste, nu o singură dată, nefericitul doarme și iarna și vara în magazie, prăpădindu-se și întremându-se, și după împrejuri...

Familiar, băieții îl numesc „Nea Ghiță”. Plin de o liniște imperturbabilă, și de

o adâncă resemnare niciodată desmintită, el suportă amare neatențiuni, crude umilințe și bătăi, — până și dela servanți, nu numai dela „domnii elevi”.

Și, — ceapace e în adevăr de neînțeleș — nu numai că nu și-a luat lumea în cap, dar nici nu s'a gândit să iașă și el „la raport” măcar o singură dată.

De când e în aviație, n'a fost auzit cerând nimănui nici o țigară și nici la cârciumă n'a fost văzut.

Cu toate acestea, nimeni nu se înduioșează de neumanul tratament ce i se aplică atunci când, pornind la zbor, e luat „de urechi” și trântit în fundul avionului...

Nenorocitul e cel mai vechiu în aviație, mai vechiu decât Blériot, decât Santos Dumont și decât cel mai bătrân dintre cei cari au înmaginat ori au întrevăzut aerodromul și aeroplanul.

E uimitor, desigur, dar e absolut adevărat! Departe de a avea un rol pasiv sau de a face modestul oficiu al servanților ori al oamenilor cari trag la elice, la declare, sau țin de planuri când avionul aterisează, el e zburător!...

A zburat pe toate tipurile de avion, și alături de instructor, a scos mii de piloți, pe cari i-a apreciat totdeauna foarte cinstit, dar cari l-au uitat toți și cari nu-l onorează nici măcar din când în când cu o aducere aminte amicală și înduioșată, precum s'ar cuveni unui camarad oprit și rămas în urmă...

Tragedia soartei lui e sporită de împrejurarea că îi e dat să nu se libereze vai! niciodată...

Nimeni nu știe dacă e însurat...

Se știe numai că are o droaie de copii, cari îndură același crud tratament, trăind prin diferite aerodroame, strâns legați și ei de aviație, cași mult-batjocoritul lor părinte.

În acest veac de civilizație pretinsă înaintată, în care drepturile individuale sunt consacrate prin lege și când regulamentele interzic să tragi o palmă până și celei mai blegi „țoape”, el e maltratat totdeauna, de toți.

Și nenorocirea lui culminează în faptul că, deși are cele mai multe ore de zbor, deși „a dat drumul” atâtor piloți cari trec acum pe lângă el, cu nasul pe sus, făcându-se că nu-l bagă de seamă, săracu nu e pus nici măcar în porție...

Despre el se poate spune, mai pe drept decât despre oricine, că se hrănește cu aer. — dacă un asemenea lucru e cu putință!

Ah! cine poate zice că a zburat fără el, mai ales în ceasul hotărâtor, în ziua de mult visată și îndelung așteptată, când și-a luat brevetul, când i s'au dat aripi!

Omul fără inimă, omul de lângă el, și-a simțit de atâtea ori sângele zvâcnind și năvălindu-i spre tâmpile, gata parcă să i le spargă. Și, în momente ce nu se uită toată viața, când, ca halucinat, jucând o carte mare și decisivă, viitorul pilot și-a adus aminte de „ciorapul” dat de cineva, ori de altă amuletă cu bănuite puteri misterioase, el... celalt. — a stat cuminte la locul lui model de sânge rece și de calm...

Fără groază și nici măcar cu emoție, a urmărit din colțul lui, toate peripecțiile zborului. Fără „ciorap”, fără „a-

POVESTE A REGILOR

de ION MUNTEANU

Sultanul Bajazet II bău cam mult în noaptea aceia de vară. Vinul era ademenitor, noaptea caldă, iar coranul închis într'un serin de argint.

Beția te face încrezător peste puteri. Iar dacă ești rege te înalță deasupra zeilor.

Sultanul se simțea mai presus de tot ceea ce era omenesc și posibil. Ingâmfat le zise celor din jur:

— Înastă noapte, tot focul strămoșilor mei sultani mi s'a aprins în vine. Buzele mele sunt în stare să sature o sută de guri ispititoare de femei, iar brațele mele să frângă o sută de corpuri fragede de copile. Voi toți ce m'ascultați, luați aminte. Înastă noapte voi iubi o sută de femei și în două sute șaptezeci de zile voi fi tatăl la o sută de copii.

Sultanul sughiță odată și apoi privi furios în jur. I se păru că cineva râde cu hohote. Dar nu văzu decât capete plecate și spate respectuoase.

— Mă voi ține de cuvânt câmpitilor — răcni sultanul și plecă în harem.

La două sute șasezeci de zile, sultanul se văzu tatăl a o sută de fete, păpuși albe cu ochi albaștri, stele furate din împărăția cerului. Sultanul rămase câteva zile pe gânduri și cu el întreaga sa împărăție. După cine vor fi căsătorite cele o sută de princese?

Și apoi sultanul hotărî. Să plece o armată de o sută de mii de oameni, ostași neînfricați și încercați în războaie

„muletă” și fără să-și facă cruce cu vârful limbii!

Așa ai fost totdeauna, de când te știm. O, tu, zburător bătrân și încercat, sac încărcat cu pietre sau cu nisip, sac căruia noi și toți ai noștri îți zicem, mângâindu-te cu vârful cismeii, „Nea Ghiță” și care nu lipsești de pe avion când „domnul elev” se întreabă: „sunt sau nu sunt?”.

În cinstea ta, o, prea nefericit sac, scris-am cu durere aceste rânduri, eu care iscălesc această carte, spre a aduce aminte de tine unei lumi care te ignorază.

Și, am o singură părere de rău, pe care nimeni și nimic nu mi-o poate înlătura, dar care e și o consolatie: Tu, nea Ghiță, nu vei simți, vai, nici amicalele mele cuvinte, venite din inimă, precum nu simți nici nedreapta osândă pe care soarta ți-a hărăzit-o...

Pentru tine nu se poate face nimic, chiar dacă te-ai înscrie într'un partid politic!

și să-i aducă o sută de fii de regi, gineri demni pentru cel mai puternic domnitor din lume și pentru cele mai frumoase princese de pe pământ și din cer.

Timp de zece ani armata sultanului vină de-alungul și de-alatul pământului nouăzeci și nouă de fii de regi. Mai lipsea unul al sutelea.

Au mai căutat apoi zece ani și n'au reușit să-l găsească pe cel din urmă. Întreg păraântul n'avea decât nouăzeci și nouă fii de regi.

A mai trecut un an și nici o regină n'a născut fiu de rege. Iar prinselele din Tarigrad începuse să se gândească că vor împleți chică albă până să le sosească prinții în număr complet.

Și a mai trecut un an. Dar prințul cel din urmă nu se găsea. Atunci furios sultanul dete poruncă. Să i se scoală din fundul pământului sau să i se aducă din înaltul cerului, ori din soare, ori din lună, un fiu de rege. Și le mai dete soroc ostașilor o sută de zile. După care le promise că le va tăia la toți capetele.

Când se apropie ziua sorocului, căpitanul armatei vânătoare de pui de regi, avu o idee genială. Chemă armata în front și apoi din șirul lor îl alege pe cel mai frumos. Îl îmbracă în haine strălucite și-i zise: „Tu ești prințul verde. Voi fi ginerel sultanului”. Iar oșterii sale îi legă de suflet secretul.

Și au plecat cu o sută de fii de regi, la palatul celor o sută de prinsele.

În timpul ospățului, când bucuria era fără frâu și fericirea sultanului fără margini, caspeții auziră câteva ciocănituri în fereastra palatului. Sultanul care deveni atent, porunci să se deschidă fereastra spre a afla rostul ciocăniturilor. Când fereastra fu deschisă, un corb negru, cu ochii și penele în flacări sbură și s'așeză pe cupa de vin a sultanului și vorbi cu glas omenesc.

— Ești mândru înălțate că ai o sută de gineri fii de regi. Bucuria îți este însă zadarnică, căci unul dintre ei nu

e os din os domnesc, ci sânge de neam de jos. El îți va spurca sângele.

Inebunit de mânie sultanul isbi cu pumnalul spre corb. Dar n'atinse decât aerul, căci pasărea neagră dispăru o prin minune.

— Care dintre voi m'a înșelat, — răcni sultanului. În vinele căruia dintre voi curge sânge de rând, să-l scot cu pumnalul până la ultima picătură?

Ginerii se priviră cu groază, și cu toții întăriră că sunt fii de regi.

Atunci sultanul se gândi la o viclenie. Le porunci fiicelor sale să-și spioneze bărbații în noaptea nunții și pe cel care nu se va purta ca un rege să-l trădeze.

Noaptea se scurse, iar dimineața prinselele povestiră aceiași întâmplare. Toți cei o sută de bărbați s'au purtat la fel.

Infuriat sultanul se gândi la o altă viclenie.

Într'o cameră goală așeză pe o masă o sută de galbeni. Și trimise rând pe rând pe fiecare dintre gineri spunându-le: ia-ți partea care ți se cuvine.

Primul prinț intră și luă toți cei o sută de galbeni. Veni apoi al doilea și luă iarăși toți o sută de galbeni ca și s'au pus. Și tot astfel au procedat până ce îi veni rândul prințului verde.

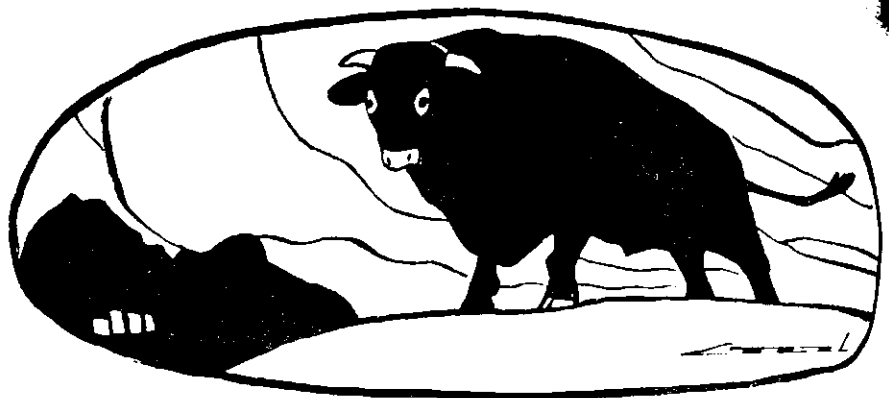
Când văzu cei o sută de galbeni, toți sul prinț se gândi astfel:

„Mi s'a spus să-mi iau partea care mi se cuvine. Din o sută de galbeni numai unul mi se poate cuveni”. Și luă un galben, ieșind mulțumit de sine că a rezolvat problema.

Abia ieși însă și soldații sultanului s'au repezit asupra lui înfășcându-l. Și apoi după câteva minute era cadavrul.

Minunații sfetnicii l'au întrebat pe sultan cum l'au putut descoperi pe falsul prinț. Mândru, sultanul îi lămurî:

— Un rege, știe că totul e al său, toate i se cuvin. Pentru el nu mai există alții în afară de sine. Cei nouăzeci și nouă fii de regi s'au născut cu acest principiu. Fiul poporului a găsit însă că dintr'o sută de galbeni, lui nu i se cuvine decât o parte egală. Și astfel trădat originea de jos.

TRISTA COMEMORARE A LUI EMINESCU

de CONST. CEHAN-RACOVITA

La Verești părăsesc rapidul și mă sui
la trenul așa cum l-am lăsat în copilă-
rie. Mă despart 30 de ani și ceva de
ceal am plecat în lume. Copilul de odi-
nă s'a întâlnit cu omul cu părul în-
sănit. Acesta din urmă e emoționat;
la lacrimă e toată amintirea anilor ce
nu se mai întorc. Și în apusul de vară
cresc orașul alb. Ca o mână dragă ce
mi chiamă vād turmul bisericii istorice
la Popoți, în apropierea căruia m'a
căutat mormă.

Prbeag sau poate desrădăcinat, stră-
dat pe jos, ulițele. Case tihnite, bătră-
nesci, cu grădinițe cu flori în față și cu
benzi. O viață de demult ironizată parcă
de spiritul vremii de acum. Botoșanii
rămases ca niște moldoveni de odi-
nă. Am zărit merii cu fructele de aur
în poveștile spuse de bunica; am zărit
ochii albastrii de dudue purtată în carță;
am înțeles farmecul ferestrelor visătoare
și al cordacului sfântos alintat de blăciții
mării și nucii din trei bătrâni. Mă
plăcea gândul că dacă Botoșanii au
fost așa cum sunt uitați pe nedrept, au
fost cu tradiția culturală ce nu o poate
nimic. Ce mă adusese de departe
de la Ceace nu-mi putea da alte orașe
vieslate, cu bogății imense în ele: locul
al lui Eminescu. Comemorarea a
cincizeci de ani dela moartea lui. Și mi
se înălțau gândurile. În ajunul sărbătoa-
rii Sf. Petru, era hărăzită piețata tutu-
ră pentru Luceafărul poeziei românești
și universal născut din națiunea
noastră în dimineața aceasta minunată
am împărțit sufletul din nemurirea
și bezneamuriam la un altar tot așa de
preșăptor ca și divinitatea. Chipul de
măz din fața școlii Marchian, aștepta
plăcea botoșinenilor după cum era
în programul comemorării, ca de
și cu toții să plecăm la Ipotesti. Ni-
cei. Nu stiam ce să cred. Să gândesc
întru de botoșineni? Și totuși în orașul
nu era nicio una presurată la statuie.
Nu! Și mă durea impietatea aceas-
ta. Pe funtea nemuritoare și rece a bron-
zului am înțeles adevărul: fără noroc în
viață și uitat după moarte. Negrii ar fi
fost mai inteligenți față de mormântul
și șef de trib al lor. În sfârșit s'au
fost câțiva admiratori. Tăceau buzele
și privirile căutau să se ferească.
În pleacă, la paraștas, la Ipotesti, -- de-
partă de vreo 8 kilometri de oraș.
De acolo... În zadar... Nici un peleri-
n. Soseaua pustie, doar câteva automo-
bile se îndreptau înspre locul scump.
Se tremurau și inima, și sufletul, și
gândurile. Din sosea un drum de țară
se desprindea. Ne dojeniau parcă ogoarele că
nu eram în stare să pietruim calea a-

ceasta scurtă. Și pe creasta dealului
puține gospodării răzlețe. Expresivitatea
celui mai sărac sat românesc. Satul cel
mai uitat și lăsat în părăsire. Aici a copi-
lărit Eminescu. Numai pădurea a rămas
aceiaș și soarele și frumusețea naturii.
Incolo o biserică mică, ctitoria mamei
lui Eminescu, cu pereții crăpați, gata să
se nărue și ea. O clopotniță aparte de
lemn, strâmbă și subredă. Pe aici, prin
țarba din jurul bisericii s'a jucat copi-
lul genial. Pe aici a prins fluturii și l-a
chamat pădurea. Dar unde e casa pă-
rintească a poetului? Câte secole au tre-
cut de nu se mai vede nicio urmă din
ce-a fost. Nici un perete, nici un stâlp de
la ceardac, nimic. Să fie numai patruzeci
de ani dela moartea lui Eminescu? Și la
câțiva pași de biserică, moluz. Pe locul
acesta cu câțiva ani în urmă încă dăi-
nema casa în care a trăit căminarul Emi-
nescu și coana Raluca și frații și sora
lui Eminescu. Barbaria grecoteiului
Papadopol a dărâmat-o, și impietatea
unei națiuni care a putut tolera așa ceva.
Și doar avem o comisiune pentru păș-
trarea monumentelor istorice... Tăiați și
teji din jurul casei; au mai rămas doar
câțiva pomi. Numai pădurea nu au ră-
pus-o încă. E prea mare; se întinde până
la Hârlițul, scaunului domnesc de odi-
nă. Și un sobor de preoți au oficiat
parastasul. Arama clopotului trist plân-
gea în lumina de vară. Dar unde sunt
botoșinenii, atâția intelectuali pe canii
are acest oraș? Unde e tradiția cultu-
rală? S'au răfăcit câțiva. Armata n'a lipsit.
Puțini țărani și țărance holbau ochii
nedumeriți: ce-o mai fi și asta? Și s'a
pus piatra fundamentală a bisericii nouă
ce se va ridica lângă cea veche. Când va
fi și minunea aceasta? Apoi un muzeu
Eminescu. Vorbe late tinute la discursuri.
În viața mea nu am văzut o sărbătorire
mai fadă. Vinovată e și oficialitatea și
indolența botoșenenilor. Casa părintească
a lui Eminescu nu ar fi fost dărâmată,
dacă botoșinenii ce-i mai în drept, ar fi
apelat la suflarea românească pentru
strângerea fondului cu care să răscum-
pere religva sfântă din mâna grecotei-
ului Papadopol. Afurisit să-i fie numele
pe vecie! În țara în care aproape în fie-
care Duminecă strâng bani pentru orice
înțehări necerioase, s'ar fi găsit pen-
tru satul copilăriei lui Eminescu. Încă
nici până astăzi locul unde e biserică și
casa părintească a genialului poet nu a
fost expropriat pe sama statului. În par-
lamentul mediocrității românești nici un
gias nu s'a ridicat în această privință. Se
poute crede? În satul Ipotesti, nu există
școală! Dar câte pelerinaje fost-au până
acum aici? Câți cărturari de seamă

cunosc locul acesta? Venit-au vreodată
Societatea scriitorilor români sau alte
societăți culturale?

...Și un bătrân imi eși în cale. Cu fața
arânie, slab; pe haina veche măturabile
vitejei. Imi zâmbi cu oarecare tristete
și neîncredere.

-- Cum te cheamă, moșule?

Ion Nică Rotariu.

-- Ai luptat la 77?

-- Da.

-- Să te fie Dumnezeu sănătos. Câți
ani ai?

-- Ia 78 împlinesc mâine-poimâine.

Și după ce se uită la mine mai mult,
după ce mă cercetă cu privirea, își des-
legă limba:

-- Eu l-am cunoscut pe conu Mihai.
Era copil. Am fost slugă la boerul ce-l
bătrân, la conu Gheorghe. Am fost la
atac la Vidin împreună cu d. căpitan
Matei Eminescu. El era în regimentul 4
într-o zi cu în regimentul 5 linie, com-
pania 7. Conu Mihai nu sta acasă. Odată
a venit dela Cernăuți, și conu Gheorghe
l-a închis în o odac, că prea hoinăria prin
lume. Și într-o zi s'a dus și bun dus a
fost, căci nu l-am mai văzut!... Moșul
tăcu: nu-mi mai spuse nimic, ci numai
se uită în ochii mei.

Mi-a părut rău că nu l'am putut foto-
grafia pe moș Ion.

Singură numai presa la Botoșani și-a
făcut dateria. Doi oameni dezinteresați,
dăni Ciula și Tupa, au trecut la fapte și
au tipărit o broșură frumoasă „Cuvân-
tul nostru”, închinată memoriei lui Emi-
nescu. E tot ce-a fost mai de seamă. Și
în aceeași zi în amurg, intelectualii Boto-
șanilor, cu automobilele, se repeziră la
Bucecea și la marginea târgului, la
mese rustice, cucoane și domni rădeau
cu vin dinainte. Mă dusesse și pe mine un
prieten.

Aș putea să scriu mai mult, dar fiecare
cuvânt mă doare.

MÂNĂSTIREA BRÂNCOVENI

Pe dealul ce se ridică la răsărit de satul Brâncoveni ce este așezat pe malul râului Cernelele se află ruinele curțiilor boeresti a familiei Brâncoveanu, ai căror membri au jucat un rol însemnat în trecutul nostru istoric.

În amintirea locurilor unde a văzut pentru prima oară lumina zilei și unde s'a petrecut anii copilăriei Domnul țarei din această familie — Constantin Brâncoveanu — a pus să se zidească un palat de toată frumusețea demn de cel mai gospodar Domn ce l-a avut Țara românească.

Aici pe lângă palat puse de se zidi —

atribue în graiul lor „Domnului de rouă” în legătură cu „calea lui troian”.

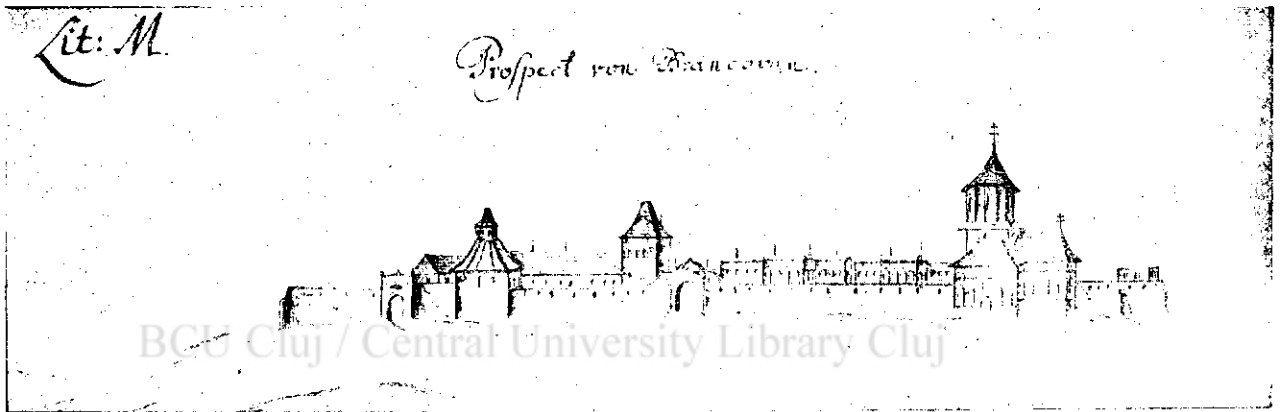
În partea de sud a satului se mai află apoi fosta mănăstire cu acelaș nume de — Brâncoveni — închinată locurilor sfinte, locuită de călugări și des închinată de Matei Basarab la anul mântuirii 1639.

Această mănăstire se compune din două biserici, una mai mare ridicată de rudele lui Matei Basarab și reparată de acesta la 1632 și mai apoi de Constantin Brâncoveanu la 1699.

În această biserică se află de altfel înmormântați Papa Postelnic Brâncoveanu și soția sa Stanca Cantacuzino, părinții lui Constantin Brâncoveanu.

grați austriaci cu ocaziunea ridicării hărții topografice a Olteniei la 1723, dar la care Oltenia se afla sub stăpânirea Austriei dela 1718 (pacea dela Pasarici).

În aceasta observăm forma palatului Brâncoveanu căci a mai avut la Iași și la Potlogi în Dâmbovița și Mogosoaia lângă București. În partea dreaptă în fund observăm locuința domnească în gață în ferestre și cu două rânduri de pridvoare. Acoperișul acesteia a fost acoperit în timpul războiului Austro-Turc de către Tătari. În partea stângă se observă mai bine păstratele atenansele palatului în colț lângă ușa la care observăm o roană domnească în partea dreaptă a

MÂNĂSTIREA BRÂNCOVENI
(Schită lucrată de inginerii austriaci la 1723)

ca de obicei — și o biserică în afara zidului înconjurător pentru ca să poată fi atât în Serviciul Domnului, când venea aici ca să se recreeze și să-și amintească de anii fără de grijă ai copilăriei cât și a locuitorilor satului.

Biserica după cum se vede din inscripție, după chipurile ctitorilor din interiorul ei, zugrăviți în costumele pitorești ale timpului, este mai veche; ea datează de pe la 1634 și a fost ridicată de părinții lui Constantin Brâncoveanu, lui rămându-i numai îndatorirea s'o reînnoiască cu tencueală și s'o rezugrăvească pentru ca să fie demnă atât pentru cel atotputernic cât și pentru noul palat domnesc ridicat împrejurul ei.

După cum se constată din ruini vechi ce sunt împrejurul palatului rezultă că, cultul Brâncovenilor a fost așezat într'un loc vechiu ce data din epoca romană sau poate chiar mai veche decât aceasta. Pe aici se observă urmele unui drum militar roman care pe alocuri este întretăiat astăzi de șoseaua națională Corabia-Râmnicu-Vâlcea. Drumul acesta se păstrează și în amintirea locuitorilor și-l

A doua biserică e mai mică și-i făcută în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu în mijlocul cimitirului pe la 1700. Pe pereții de la intrare pe partea din năuntru se află zugrăviți aici mai toate rudele lui Constantin Brâncoveanu.

În încăperile acestei mănăstiri, unde au slujit Celui Atotputernic călugării, s'a înființat un ospiciu de infirmi încă din 1885, ospiciu trecut în bugetul ministerului de interne.

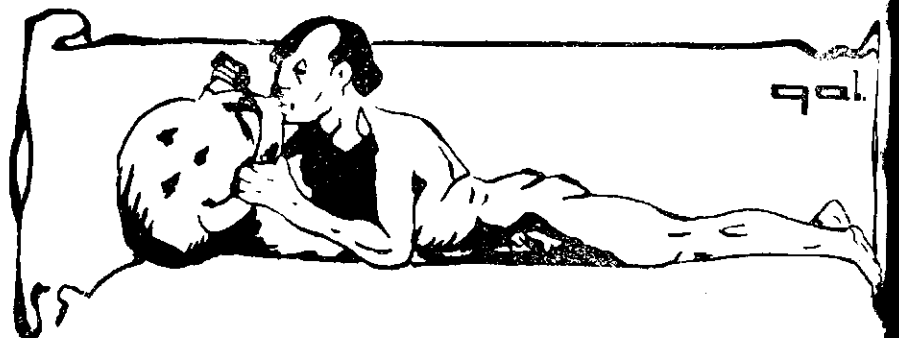
Fotografia noastră reprezintă palatul lui Constantin Brâncoveanu și biserica acestui palat, făcută de inginerii topo-

grafe vestita bucătărie domnească a cărui vatră se putea frige un bou întregime pe frigare enormă.

Biserica este în afara zidului, cum spus mai sus, foarte frumos lucrată, curățată ce-i servea și de clopotniță și de intrarea laterală apărată de un pridvor lucrat la fel cu cele ale palatului în fund.

Astfel se prezintă palatul Brâncoveanu pe la 1723, palat din care astăzi nu mai rămâne decât ruinele, ca din toate monumentele noastre istorice de altfel.

MIH. POPESCU

critica literara

ALEXANDRU LĂZEANU

«Studii teatrale»

(«Scrișul Românesc», Craiova)

D. Lăzeanu, directorul Teatrului Național din Craiova, își publică într'un volum patru conferințe despre: Ibsen și teatrul său; Teatrul lui François de Curel; Robert de Flers; Teatrul lui Leonida Andreiev. A luat patru nume caracteristice din teatrul mondial.

În persoana și în concepția de viață a fiecăruia a căutat să explice opera, reușind să ne lămurească asupra unor probleme psihologice și sociale, de cel mai mare interes din epoca noastră.

D. Lăzeanu îl crede pe Ibsen un individualist, adică îl așează între supraomul lui Nietzsche și anarhicul negativist Max Stirner. Ibsen a fost un bolnav al vieții, revoltat contra societății. Toți eroii lui, în sublimul lor ideal, de la Peer Gynt la Constructorul Solness, trecând prin Brand, Dușmanul poporului, Rața silvatică, etc., par a fi turburați, neliniști sufletește, oameni superiori, dar cu aceeași nebuloasă concepție a vieții, caracteristică naselor nordice, departe de claritatea și precizia noastră mediteraneană.

Teatrul lui Ibsen interior, dinamic, are cachi chirurgicale unele din cele mai grave chestiuni ale vieții moderne: ereditatea amputată în „Strigoli”, nepotrivirea în familie în Nora, superioritatea femeii asupra bărbatului printr'o educație nepotrivită cu starea materială a menajului în Hedda Gabler, umanitarismul neînțeles în „Dușmanul poporului”, tragedia singurătății spre un ideal care nu arează cu epoca de azi, în Brand, etc. De la Shakespeare, nici un dramaturg nu studiat sufletele, n'a răscolit conștiințele mai mult ca Henrik Ibsen.

O școală întreagă a pornit în urma lui, din Strindberg, Hauptmann, François de Curel, Maeterlinck, etc.

D. Lăzeanu analizează cu perspicacitate cele mai importante piese ale lui Ibsen și arată resortul lor psihologic și structura lor tehnică perfectă.

În studiul despre Curel, autorul face o paralelă justă între teatrul lui Ibsen și acela al elevului său francez, definind astfel teatrul său: „Viața conține în sine materia de a reinnoi și cei cari ne succed în însuși faptul nașterii lor, distanțându-se o generație de alta în această continuă mergere înainte, unde, din etapă în etapă, germeni unii viitor mai bun se dezvoltă într'o fericită speranță de rezervație pentru a fi înțeles acest lucru.

Curel ne lasă împăcați cu noi înși-ne și ne face să privim încrezători împlinirea tragică a destinului”.

Robert de Flers s'a crezut un om feroce. Fost-a el feroce într'adevăr? Prin naștere, prin norocul de a fi cunoscut pe Sardou, de a fi devenit ginerele lui, nașul lui în arta dramatică, de a fi cunoscut și iubit pe un colaborator ca Armand de Caillavet, până la moartea acestui din urmă, de a fi fost la rândul lui un autor dramatic celebru, de a fi devenit criticul teatral al lui „Figaro” și apoi directorul literar al acestui mare organ parizian — nu erau, toate acestea, treptele ascensiunii până la Academia Franceză? Desigur că a fost un om de lume, un om de spirit, un observator erămăen, dar n'a avut, prin el însuși, darul unic de creator. Confectiona admirabil piese care amuzau, într'o seară, cu scene sentimentale și de efect, ce păreau a fi ale colaboratorilor săi, Caillavet și apoi François de Croisset.

Voluntățile lui de critică teatrală ne par opera unui om de mult bun simț, foarte inteligent și extraordinar cunoscător al teatrului. N'o fi tocmai aceasta opera lui de căpetenie? Cine știe, Totuș peste un sfert de veac, piesele lui în colaborare au amuzat, au dat tipuri, au creat stări sufletești și au provocat entuziasm.

Robert de Flers omul, era superior dramaturgului. Prindea repede situațiile și ca într'o piesă fulgerătoare replicile erau imediate și progrante. Incomparabil „causeur”, grația lui fermeca de departe și de aproape. Era unul din acele exemplare rare ale tradiției, nobleței și cultunii franceze, ce dau Franței eleganță, prestigiu, putere de atracție fără pereche. Înainte de a fi cucerit publicul, cuceria pe directorii de teatru, pe actori, cu polișeta, cu spiritul său inpuizabil. Tocmai în această vrajă personală, redată și în teatrul său, impregnată în dialog, oțelită în spirite stă marea lui artă a succesului.

În afară de teatru, noi, Românii avem un deosebit cult pentru de Flers. A fost la Iași, animatorul fără odihnă în perioadă groaznică, în clipele de după pacea de la București, când, prin articolele sale minunate, ca vază, entuziasm, convingere, din **Figaro** — pentru noi și familia noastră regală — a adus servicii incomparabile cauzei noastre. Era atunci o confuzie, era un fel de eclipsă, era o umbră asupra eroismului României și a intențiilor sale. De Flers a lămurit tragedia și cu năchetele fulgerătoare ale

duhului său proiectă lealitatea României, sacrificiile sale, viitorul său.

Sunt lucruri cari nu se uită și pentru această abitudine desinteresată, pentru această noblețe a sufletului său, pentru eroismul dragostei, România îi va rămâne veșnic recunoscătoare.

Al patrulea autor de care se ocupă d. Lăzeanu este *Leonida Andreiev*.

Ne vorbește numai de piesa lui „Acela care primește palme”.

Citația din **Teroriștii**, o găsim caracteristică pentru toată opera lui: (un terorist se adresează altuia): „Bea pentru camaraderia noastră. Bea pentru cei disperați și zdrobiți de viață. Să ne crăpăm ochii. Dacă cu aceste mici lanterne ale noastre noi nu putem lumina întunericul, să stingem focul și să ne tărâm, așa în noaptea întunecată. Să bem pentrucă toate focurile să se stingă. Să bem pentru întuneric”.

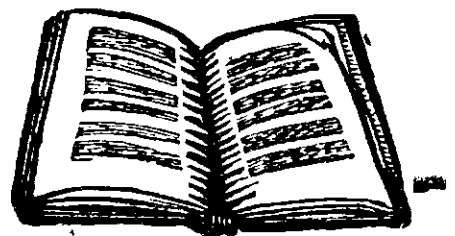
D. Lăzeanu deduce concepția operei din viața lui: Opera lui literară este un reflex al vieții zbuciumate pe care a dus-o. Toată viața a îndurat numai mizerie; orfan de tată, familia lui sărăcise; n'avea cu ce să-și continue studiile la universitate. Sta zile întregi nemâncat. Nu putea publica începuturile lui literare, din cauza lipsei de bani. Disperat se sinucide, dar nu se rănește mortal și scapă. A trăit și el clipele groaznice ale războiului ruso-japonez.

Îl vedem în **Răsul roșu**, peste ale cărui pagini trece ca un vânt de nebunie colectivă. Toată opera lui este de o cruzime de abator, într'o besnă sufletească infernală. Pentru el, natura nu râde, nu există nici o credință, nici un ideal; este un deklasat care nu vede decât murdărie și turpitudini. Opera lui parcă este produsul unui alienat.

Poate, nici în cele mai sumbre pagini din Dostojevski, Gorki, Artibașev sau Gogol, nu găsim o mai profundă explicație a spiritului haotic și infernal rus, ca în opera lui Leonida Andreiev.

D. Lăzeanu ne-a dat o carte succulentă de detalii, interesantă și de idei sugestive.

ION FOTI

AȘA ȘI-AȘA...

DESPRE TRAGEDIILE CARE TREC

NECUNOSCUTE vreau să vorbesc în cele de mai jos. Iată una: un tânăr învățător, plin de idealismul caracteristic vârstei și carierii, conduce, în comuna pe care și-a ales-o, o întreagă mișcare culturală: cămin, cu bibliotecă, sezători și serbări-foae de învățatură a masselor.

Trece că, pentru a-și ajunge scopul, nu de puține ori, apelează la mijloacele existenței personale. Și totuși — lucrurile merg: un an, doi, trei... La un moment dat însă, o nenorocire pândeste din umbră entuziasmul, tânărului confrate: un copil i se îmbolnăvește... și necazul durează 1 lună, 2, 3... Natural că, în asemenea împrejurări, nu mai ai cap de năoi. Imi scrie desperat: „Nici nu mai știm ce să facem, uitându-ne complet și pe noi, dar și pe alții...”

Și totuși d. învățător e departe de a fi dezarmat: o ușoară ameliorare în starea copilului îl face să se gândească la celălalt scop al existenței sale: cei mulți, satul care va fi având atâtea nevoi...

Urmarea: cu mijloacele restrânse de care mai poate dispune, face să apară o „foae de propagandă culturală și socială” în care se mulțumeste să discute nevoile comunei „indicându-le leacul cel mai bun”...

E desigur o adevărată tragedie sufletească din cunoașterea căreia ne putem încredința că oameni de-ai mântuirii se vor fi gășind încă destui risipiți pe plaiurile pământului românesc. Și pentruca îndemnul să fie mai viu vom menționa că învățătorul despre care a fost vorba se numește I. Mateescu din comuna Poiana-Câmpina, iar foaia pe care o conduce astăzi este „Poiana viitoare”.

LITERATURA BACALAUREATULUI capătă, și la noi, din ce în ce mai multă amploare și variație.

Trec peste așa numitele manuale de pregătire, trec peste numeroasele articole, studii și comentarii, trec peste toată gama de raporturi care se țese cu măiestrie pe canavava acestei teme și mă opresc la destul de spiritualele caracterizări făcute de o gazetă de provincie în legătură cu membrii compunătorii ai unei anumite comisii de examinare.

„Se începe examinarea. În capul mesei președintele. Simetric și impenetrabil ca o problemă matematică (atunci) când n'ai la îndemână metode suficiente. La ambele extremități ale mesei iau loc doi profesori ce aduc mult cu alți doi nedespărțiți artiști de cinematograf. Unul lung și subțire ca o scobitoare, iar celălalt, mic, rotund și îndesat ca o măslină. Al treilea domn profesor corpulent, cu ochelari americani, dacă ar avea havana în colțul buzelor și... ar fi „rămas corijent la limba română” ai jura că e Minulescu...”

Se poate prin urmare, vorbi despre descoperirea unui nou continent de inspirație literară? Urmarea: scriitorii, și mai ales humorisții, ar avea toate motivele să frecventeze sălile de examinare ale unor astfel de candidați!

O PUBLICAȚIUNE de reală utilitate,

pentru cine dorește să fie informat asupra scrisului românesc în toate manifestările sale este „Buletinul cărții românești” ajuns (pe luna Iunie) la al VI-lea număr. Tipărit cu o deosebită îngrijire și având pe copertă câteun portret de scriitor (de astădată: d-ra Otilia Cazimir) el ne oferă în cele 16 pagini un repertoriu minuțios și complet al publicisticii românești, inclusiv periodicele, ai căror colaboratori sunt cu atențiune enumerati.

Buletinul are și un supliment cu „ultimele noutăți ale librăriei franceze și germane” și se vinde numai cu... 3 lei.

REEDITĂRI de valoare în „Biblioteca pentru toți”:

I. Bianu: Momente culturale;

I. Gorun: Știi românește?

D. Polintineanu: Manoil. Elena;

Traduceri:

H. Murgar: Scene din viața artiștilor;

L. Tolstoi: Invierea.

Viliers de L'Isle Adam: Nuvele;

A. Daudet: Scrisori din moara mea.

Alte originale:

C. Negruzzi: Poezii.

G. Ronetti: Fabule.

OFERIM, după „Buletinul” amintit, o listă de periodice românești:

Analele economice și statistice; Banatul; Buletinul industriei; Buletinul medico-terapeutic; Buletinul statistic al României; Buletinul; Buletinul Camerei de comerț și industrie din București; Buletin agricol, viticol, horticol, sericicol și apicol; Cele trei Crișuri; Construcțiunile publice și particulare; Dătina; Educația fizică; Educația; Economia națională; Falanga; Gândirea; Generația Unirii; Gazeta noastră ilustrată; Ginecologie și obstetrică; Hanul Samariteanului; La Roumanie Nouvelle; Limba română; Natura; Observatorul; Pandectele săptămânale; Pe drumuri noi; Folița românească; Ramuri; Radical; Raze de lumină; Răsăritul; Revista C. F. R.; Revista generală a învățământului; Revista horticolă; Revista școlii; Ritmul vremii; Roma; Școala și familia de mâine; Scrisul nostru; Societatea de mâine; Tineretul liberal; Tipărița literară; Tara Bârsei; Universul literar; Unu; Utopia; Viața agricolă; Viața literară; Viața românească; Vișterul... adevă un total de circa 50 de periodice de toate specialitățile.

Natural că nu acesta e numărul exact care ar putea fi completat din parcursul celorlalte numere, cărora li s'ar adăoga atâtea publicațiuni, nesosite la redacția „buletinului”.

LA IAȘI apare, începând din Martie 1929, o revistă „literară-culturală”: „Prada gândului” pusă sub conducerea d-lor Gh. Matei și V. Olaniuc.

Păstrând formatul „Gândului nostru” din prima perioadă, ea ne aduce aminte de această publicațiune, și prin unii colaboratori: George Lesnea, ale căruia versuri au ajuns în paginile „Gândirii”.

Incolo numai nume noi: Gh. Matei, dr. P. Răsură, V. Olaniuc, Pansalippo Ravenna, E. Botez, Frasin Negrești, N. Otescu, dr. P. Româniță, maior C. Mărgărit, Lucica Caluci, dr. Puiu Mureșianu, C. Nica, Costin Făget — tot atâtea năzuinți nobile spre steaua idealismului curat literar.

Cronica — în genere — slabă.

Din „Notele” n-rului 2 aflăm că, tot în Iași, ar fi apărut „o nouă revistă literară”: „Cupa literară”, sub conducerea d-lui M. Săvencanu.

În nr. 3 o d-nă sau d-ră Lucica Caluci căreia îi place să semneze „doctor în literatură” dela Cernăuți discută prefața pe care prof. I. Bărbulescu o pune în fruntea broșurii de mai sus a d-lui L. Prodescu.

Gestul e — desigur — puțin imprudent pentru o dezbătătoare, căci, fără îndoielă d-sa se află în fața unui nedecis debut literar.

Tot atât de bizară ni se pare și afirmația pe care o face că povestea „Căutării României” ar fi fost definitiv rezolvată, acum 29 de ani.

Dar să venim la acuzația cea mai gravă: limba acestei prefațe.

Vom răspunde: nu d-ra Lucica Caluci cu numele atât de cacofonic, era chemată să semneze acele rânduri Mășcul? Și d-neaei serie destul de prost, iată un exemplu:

„Un domn student, L. P. crezând că are o chemare privilegiată în istoria literară românească descurecând „controversele” din ea, a gășit de cuviință să răstoarne, un fapt deplin stabil de 25 de ani, numai pentru a se așșa drept un inovator”

Aceasta dovedește că d-ra L. C. nu e de loc „doctor” în gramatica românească. Nu de alta, dar, altfel ar să ai două participiale atât de apropiate constituite o greșală; că expresia are o cheamare, core după ea: aceea de a descureca și nici de cum descurecând (a II-a eroare); că aceiaș expresiune ar fi fost mai nimerită astfel: are o chemare privilegiată în istoria literară românească aceea de a-i descureca... sau și mai bine are o chemare... aceea de a descureca diferitele controverse ale istoriei literare românești (a III-a și a IV-a eroare); că virgula între verb și obiectul drept, constituit o a V-a și că a 6-a ar putea fi descoperită în acel „pentru a se așșa” (= din dorința de a se așșa).

D-ra C., trebuie s'o recunoască, a cărat cu stângul; nu d-sale fi revine critică de a învăța pe alții gramatică, iar dacă și-a luat doctoratul în această disciplină să renunțe cât mai repede și definitiv la el.

Toate acestea nu ne împiedecă să ne tîm cu bine execuția tehnică și contribuțiunea artistică a revistei eșene, căreia — vai! — din dorința de a fi originală, i s'a dat un titlu atât de incomod

D-nul **CLEANT SPIRESCU** a publicat în editura „Fundatiunea Culturală Bogole Mihai I” volumul „Atlantis” este „Epoca de Aur” poem din timpurile preistorice după cum le intitulează autorul însuși. Poemul are trei părți și formează un volum de 63 de pagini. Prețul unui exemplar, 40 lei.

SCRISUL NOSTRU, revista literară lunară, apare la Bărlad, în bune condițiuni tehnice, cu colaborarea d-lor G. Tutoveanu, D. Iov, G. Ursu, G. Nelelea, D. Focșeneanu, M. Paraschiv, C. Roman, E. Veroni.

literara

oseama de cuvinie

Tristan Bernard adresându-se într-o zi unui coleg, căruiu i se amputase piciorul drept, îi spuse:

— Când vei fi cu un picior în groapă, lângă de scamă să fii cu dreptul!

Premiera piesei Tarina a lui Scribe a fost fluierată. Scribe era dezesperat:

Să mă fluere pe mine?! Să nu le fie milă de perii mei albi?! Ce să fac Dumnezeuzeule?!

— Vopsește-ți părul! îi replică un coleg.

Numai fiul fuma foarte mult. Intr-o zi era pe când era în cabina unui actor foarte mofturos acesta îi spuse:

— Prea fumezi mult, nu numai, că mie nu-mi face plăcere, dar trebuie să-ți faci rău!

— Nu cred. Tatăl meu, are 60 ani și fumează neîncetat.

— Ei păi, dacă n'ar fi fumat ar fi a-70 de ani.

Sarah Bernard spre sfârșitul zilelor sale regreta într-o zi încrețea ei.

— În lăcrimă cu care ședea de vorbă sau gafa, de a spune:

— Ce să-i faci, doamnă; nu se poate să fi fost și să fii în același timp!

— Pardon, răspunse Sarah, se poate să fi fost și să fii imbecil toată viața.

Răjane a rămas neuitată pentru spiritul ei.

— Într-o zi anunțând unei colege, celebră prin aventurile ei amoroase, că se căsătorise cu X, aceasta îi replică:

— Ah! Te măriști cu X. Il cunosc chiar foarte bine...

— Să nu-ți închipui, draga mea, răjane Răjane, că am putut spera să mă mărit cu un bărbat pe care, să nu-l cunoști „jarte bine“!..

Logueilin fu acostat într-o zi de un tip care nu scâpa nici o ocazie de a-l pisa.

— Ce ai scumpe maestre? Ești bolnav? Ai o mîndă groaznic de proastă!

— Te cred am stat opt ceasuri fără noștință!

— Dumnezeuzeule, dar ce ai avut?

— Am dormit!

— Dearly povestește următoarele:

— Eu nu pot să sufăr cinematograful, dar un un servitor care e mort în cinematograful.

— Să-mi dai odată să vadă un film 15 seri pe săptămână?

— De ce, îl întreabă un prieten?

— Pentru că în film era o foarte frumoasă fată care se dezbrăca pe o linie ferată. În clipa când trebuia să se deschidă trecea trenul și servitorul meu nu vedea ce ar fi vrut să vadă. Să-mi dai odată să vadă un film 15 seri pe săptămână?

b a z a r

DAÇA SE FOATE SCOATE DIN TUTUN, FARA SA-ȘI PIARDA DIN AROMA. TARIA VATAMATOARE A NICOTINEI

Țigările obișnuite și țigările de foi, zise decotinizate, cari sunt puse în vânzare, au pierdut o mare parte din otrăvitor prin faptul că li s'a luat o mare cantitate de nicotină.

Din nefericire, țigările de foi și țigările, decotinizate, nu mai au același gust și ca atare nu mai pot satisface pe fumători.

Spre a da satisfacție fumătorilor, ar trebui ca tutunul să conserve savoarea lui originală, neutralizând în același timp efectele nicotinei.

La realizarea acestei probleme se lucrează acum. Plecând dela acest principiu, că nicotina este un alcaloid și că este neutralizată de acidul tanic, s'au făcut diferite experiențe cari au dat rezultate bune, în principiu.

Spunem în principiu, pentru că dela laborator la realizarea practică există adesea o lungă etapă care trebuie parcursă.

Totuși, ne este permis să credem că, datorită acestor experiențe, se va reuși în curând să se împace gustul fumătorilor și grija sănătății lor.

CARI SUNT DIFERITELE SECȚII ALE INSTITUTULUI ELECTROTECHNIC DIN GRENOBLA

Institutul electrotehnic din Grenoble cuprinde 3 secțiuni.

1) Secțiunea pregătitoare, destinată elevilor cari au urmat cursul unei clase de matematici speciale.

2) Secțiunea superioară normală în care elevii neurmand cursul secțiunii pregătitoare, sunt admiși după un concurs. Elevii acestei secțiuni primiți la examenele finale, după doi ani de studii, primesc diplome de ingineri electricieni din Grenoble.

3) Secția specială, rezervată elevilor diplomați ai marilor școli din Franța și din străinătate, și cari după un an de studii obțin diploma de ingineri electricieni

DE CÂND SE UTILIZEAZĂ LA PARIS MIJLOACELE DE TRANSPORT ÎN COMUN

La 18 Martie 1762 s'au înființat omnibusurile cu cai cu prețul de 25 centime. Rânduite în diferite locuri ale Parisului ele transportau în schimbul sumei de 25 de centime 6 persoane care, toate aveau afaceri la același loc și se întelelege scoborau în același punct.

caricatura zilei

CĂLAUZA IDEALĂ

— V-am promis să vă conduc până la gară. Iacă am ajuns! Din vârful turnului acesta, dacă vă urcați, puteți vedea lămurit drumul spre gară.

EVOLUȚIE...

— D-le Conducător, mi-am rupt sufletul, oprește! fugiți cu 100 km. pe oră
— Bun! dar ce-ai să faci peste 30 de ani când vom fugi cu 300 pe oră?

EXAGERARE...

— Lumea spune că ți-ai pierdut toată averea la cărți, într'un singur an!
— Nu-i adevărat. Exagerează: nu a fost într'un an, ci numai în șase săptămâni: (Life)

I O N

de I. L. CARAGIALE

Într-un zădărnicez de nămieț, la un han, cum erau pe vremuri hanurile, a poposit un flăcău, drumet sărac, obosit și prăfuit. Cum a sosit, răsufând greu de oboseală, a dat bună-vremea la toată lumea și s'a așezat cuviincios pe o lavă, la un colț de masă sub umbră unde ospătau călători mulți, cari treceau unii la deal și alții la vale; și a cerut hangiului să-i dea și lui un sfert de pâine, brânză și o bîrdacă de vin mai efior.

Stînd așa la un loc atîția inși, l-au întrebat unul și altul: cum îl cheamă, dincolo vine, încotro se duce, cu ce rost și daraveni, dacă are părinți și rude; înfășșit cum fac toți drumetii cînd se întîlnesc care de pe unde.

El le-a răspuns bucuros:

că pe el îl cheamă Ion;

că mai are o soră, geamănă, cu care de mititel nu s'a putut împăca, și că părinții, văzîndu-i că necontentit se ceartă și cu cât cresc, din ce în ce mai rău se ocîrsc și se bat pînă la sânge, i-au gonit pe amîndoi de acasă, să se ducă în lume unu 'ncoace, altu 'n colo, încotro i-o lumina Dumnezeu; că soră-sa a avut noroc iar el, ba. Ea a ajuns pricopsită, doamnă mare, prîmîtă pe la curți împărătești; iar el umblînd de colo pînă colo, slujind cînd la un stăpîn cînd la altul, este, precum se arată, un... nepricopsit.

Și a oftat adînc de nedreptatea norocului

— De, mă băiete! zice un bătrîn; poate că și tu vei fi vinovat! ai fi avînd și tu cine știe ce cusur ori slăbiciune, de schimbi mereu la stăpîni, și nu te poți tu, băiat voimic, sălta la nevoie.

— Poate oi fi avînd și vreun cusur, ce să zic?... dar despre slăbiciune alta nu mai știu să am decît că nu pot suferi pe soră-mea... și nu fac pas, și nu dau de ea, tot de ea, și iar de ea. Și cum o întîlnesc, nu mă pot stăpîni... mă reped s'o apuc de piept... Chiar a-seară am avut o întîmplare cu dumneaei... M'au bătut ei, prietenii dumneei, dar... nu-mi pare rău! încai mi-am sărat sufletul! — i-am dat eu dumneei ce i se cuvenea.

Pe urmă, după ce soarbe din bîrdacă povestește, lui are vreme să-l asculte în-împlarea lui.

Eri, aflîndu-se în cetatea împărătească a auzit sunînd trîmbițe, a alergat să vadă ce e... La o răspîntie, unde se strînsese mulțî gură cască, un prstav cu o chivără mare de hîrtie, striga din fundul bojocilor, „să vie deseară oricine pofteste în grădina împărătească, s'auză acolo fără plată cum cîntă un vestit măgar de prăsilă, sosit de curînd dela 'nvățătură, pe care împăratul, ținînd la el foarte mult l-a fost trimis cu cheltueală în străinătăți, să se desăvîrșească la școlile înalte la meșteșugul cîntării frumoase“. Ion a 'nceput să răză lde mofturile karaghiosului; dar, pe urmă, neavînd altă treabă, s'a dus și el la grădina împărătească, foarte curios să audă cum o fi cîntînd un măgar învățat...

— Așa dar, m'am dus... am în trat fără sunăre și am găsit lume adunată și din boerime și din tagme și prostime, — destulă. Grădina era luminată cu sute de lămpi de hîrtie vâpsită. În fundul grădinii era o moviță pe de margini, și acolo sus, de jur împrejur,

lăsînd un loc gol la mijloc, ședeau pe jețuri împăratul, împărăteasa și toată Curtea, și între cei dintîi ai Curței, tocmai la față, surioara mea, îmbrăcată mai strălucit ca împărăteasa: fi sclipeau capul pieptul și mâinile de diamanticele. Am așteptat cât am așteptat, înghesuit în fund, și 'nșfășșit, am auzit: A! a! și bătăi din palme din toate părțile. Se arătase sus pe moviță vestitul cîntăreț, gătit cu un valdrap de mătase cusut numa 'n firețuri, și decoratî atârinate de gît, și fel de fel de zorzoane, și'n frunte, la coamă și la coadă funde de panglici în trei fețe. S'a făcut tăcere mare...

A 'nceput măgarul să cînte... ce credeți?... „Carnavalul de Venezia!“... din ce?... din gură!... cum?... cu variațiuni!

— Ei! și pe urmă?

— Pe urmă după ce a sbierat măgarul aproape un ceas, surioara mea, (că la ea mă uitam mereu) s'a ridicat în picioare, a 'nceput să bată din palme, s'a repezit la el. l-a luat de gît și l'a pupat și p'o falcă și pe cealaltă, și scoțîndu-și dela mîna o brătară care scînteia de departe, i-a petrecut-o pe dup'o ureche. Atunci lumea toată dela mare pînă la mic a pornit să răpădie din palme și să țipe ca nebunii: bravo! bravo! bis! bis!...

Cîntărețul a mulțumit foarte mîndru, moțînd cînd în dreapta, cînd în stînga, și iar s'a pus pe sbierate. Iar surioara mea, la fiecare sbierat al lui, da din cap încîntată, aruncîndu-i câte un trandafir, și se uita galeș cînd la împăratul, cînd la împărăteasa, cînd la boeri și la prostime...

N'am mai putut suferi... Cînd s'a o-pintit odată dumnealui să ridice glasul sus de tot, am pus și eu două degete în gură, s'am început să fluer din răsputeri.

S'au ridicat toți în picioare.

— Cine?... cine a 'ndrăsnit?

Și 'n turburarea aceia, am auzit glasul suri-mi:

— Obraznicul ăsta trebuie să fie ticălosul de frate-meu!

Numaidecăt, care cum m'a ajuns, m'a luat în palme, în ghionțuri, în picioare; m'au scuipat; și după ce s'au săturat, m'au aruncat ca pe o otreapă afară din grădină... Am stat puțin așa, pînă să-mi mai vie sufletul la loc; m'am sculat și am plecat schiopătînd... și pînă foarte departe auzeam mereu zbieretele măgarului și bătăile 'n palme ale celorlalți, și bravo! și bis!...

... Ei vă place?...

Cînd să isprăvească Ion povestirea, iată că seșeste dinaintea hanului o caleașcă mare cu falaitar și cu o ceafă de curteni călări. Opresc să răsufle caii; descalecă boerii, și coboară din caleașcă o mîndrete de curteană.

— Uite-o strigă Ion, ridicîndu-se depe laviță... Uitați-vă, asta e pricopsita de soră-mea!

Dar ea:

— Nici aici nu scap de tine nepricopsitule?

— Nici aici, răspunde fratele răzînd. Unde te'i duce tot de mine ai să dai. N'am să te las! Am să-ți dau mereu peste bot și la cap! să vedem care pe care...

— Ia-ți seama la gură, nebunule, a strigat un curtean strălucit, dîndu-i o palmă să-i strămute căpriorii.

— Poți să dai palme cât poftesti, a

zis Ion, sunt deprins cu așa mîngîțuri!... Deocamdată, lasă-mă numa 'ntreb pe surioara iubită: cînd cîntă, dragă, măgarul dvs.?

— Ce-ți pasă ție?

— Cum să nu-mi pese, dragă?... Vreau să știu... să viu să-l mai scult... că-mi place, de mă 'nebunesc, mai mult ca la toată lumea...

— Să știi tu că place la toată lumea... Vedeti-l, oameni buri pe nenoroc ăsta!... Tăturor nouă, și împăratul și împărătesei, la toți boerii, la tot norodul, mie și dv, ne place la toți; numă dumnealui nu-i place!

— Ia, ascultă, mă băiete, a zis un dela masă, are dreptate dumneaei: tu place la toată lumea ce te amesteci tu ce-ți pasă ție?...

— Cum o să placă, nene, s'aracul mine?... măgari să cînte din gură „Carnavalul de Venezia!“ cu variațiuni!!!

— Dacă place, mă! n'auzi!

— Cum să vă placă omule?

— Ei uite așa: să ne placă... Ce nu cumva o să cerem voie dela tine să ne placă?... Uite, mă!... Cine ești tu?

— Nu-i vorba de cine sunt eu, strigă Ion aprins; e vorba: se poate să placă măgar cîntînd din gură... „Carnavalul din Venezia!“ — cu variațiuni?...

— Nu sbiera așa la mine, că eu pliesnesc!... Uite-așa! o să ne placă!

— Lăsați-l, mă, zice altul; asta e rerea lui!...

— Păreră luă, s'o ție pentru tu și pentru mă-sa! să nu ne-o vîre cu deasila în gât!

Și 'ncep să vorbească tare toți dela dată, unul așa, altul aminterea... face haz... iar Ion strigă mai tare de toți:

— Nu trebuie să vă placă!

— De ce, mă pîrlitule?

— Că nu e de plăcut!

— Că nu vrei tu, ai? Ei! iaca, la toți ne place, să crăpi!

— Atunci dacă la toți vă placă, strigat și mai tare Ion, să mă țineți dar sunteți toți miște!...

— Niște ce, mă?

— Niște urechiați mai mari ca eu!

Maica ta Christoase, ce toc pe Ion... l-au luat în palme, în ghionțuri, în picioare... și trage-i care mai de care și tăvălește-l prin umbrar, unu' de ostenit, s'alții l lua de odîhnit, și spart cu el toate borcanele și lăcră hangliului — pe cînd suricara se a în caleașcă și pornea cîntînd un de droaia de curteni călări... Dar călul nu se lăsa... cînd pe mese, cînd sub mese n'îtruna țipa: „urechiați!“

L'au lăsat măr, și s'a dus fiecare treaba sa.

S'a sculat Ion mulțumit de atatea vîrtitură, și-a căutat căciula, a sculat-o frumos și, ca și cum parcă nu fi 'ntîmplat nimica, zicea liniștit hangiului, care se uită cu milă la cîntărisipite pe jos.

— Nu se poate, mă omule, măgari cât de împărătesc și de învățat cînte din gură... ce? „Carnavalul de Venezia“, și încă cu variațiuni — glîște și dumneata.

— Ei! du-te la dracu cu prostiile! a zis hangiul plictisit. Nu vezi ce răbci și ce pagubă mi-ai făcut?

Și s'a dus Ion cu pas potrivit... știe 'ncotro... să caute una mai bună

carti redactate în extrase

ERROMANGO

de Pierre Benoit

(continuare)

... cursul celor din urmă săptămâni, ... case din toate puterile, să se im- ... vească șivoinului care se opintea să-l ... Conștiința sa profesională redeș- ... dată, îi drotase această încercare de ... potrivire. Să fi fost în joc numai per- ... na lui, sleit de putere, nu s'ar fi ur- ... de pe verandă, așteptând ceeace era ... neînăurată. Dar nu putea să îndure ... respectiva unei căderi de pe culmile ... ale îl urcaseră admiratorii lui din ... nedney. Dacă isbutea să se scape din Er- ... mango, nu voia să-i fie imputat că ... case în pericolitate depozitul care îi ... case incredințat și pe care un băiat ... aducoru ca Sullivan pusesse să-l pă- ... case. Așa dar, nu era alt de făcut de ... să reînceapă lucrul cât mai grab- ... să ridice din nou ruinele îngrămă- ... de elemente, să se străduiască să ... mai cugete la Jeffries cel nevăzut, ... la doamna de la Rose Bay, la nimic ... în câte avuseseră asupra activității ... de o înrăurire sterilizantă. Mai târ- ... tresări eugoând câte amenințări ... ajungeau acest cuvânt.

... îndeplinirea programului pe care și-l ... ampona astfel îi fusese înlesnită la în- ... scut prin sosirea neașteptată a timon- ... ni frumos, odată cu încetarea ploilor, ... Erromango își reluase fațarnic înfățișă- ... rea de rai pământean. Pe solul mănă- ... lui reniștea înalță frumusețe bogă- ... și, caritoare. Un mamea pomenit desfrău ... de duturi, fructe, păsări, flori. Cel ce ... se fi petrecut atunci o zi la Palbarra, ... când înainte să se aprindă în munți ... scurte oamenilor din codri, n'ar fi pă- ... rana de cât caracterul pur dement al ... erilor lui Fabre. El singur, pentru ... ment, nu s'ar fi învânat să le des- ... pliască.

... în simțea întremat. Accesele de friguri ... au mai rari. Muzca toată ziua, muca ... din greu. Disciplină prielnică: a- ... un dormea aproape fără să auzireze. ... ra de lucru, heroches, se'nțelege. Cu ... nta încordată judeca înfărsit cele ... simplate cu mai mult sânge rece. Era ... mărunțit. De patru luni lăsase tot în ... în soartei, el! Răspunderea era ce-i ... apt limitată, că năpustise boala asu- ... și nu era de viață el. Ori cum, con- ... ra în sine că mai puțin Whisky n'ar ... stricat, dimpotrivă. Și tot nedrept ar ... hot să fie împuicmuit fiindcă ciclo- ... făcuse navații și că pieriseră pe ... ma acestuia. — atăta amar de vite. ... pentru faptul că păstorii canaci lă- ... să se rătăcească o jumătate du- ... de oi, nu putea fi învinovătit Fa-

... și poți să fii în același timp la cup- ... și la moară, așa e. Tot ar fi fost leac. ... și s'ar fi mărginit aci nenorocirile ... zeci. Erau însă și neglijențe din acele ... și leau pe Fabre să plece capul. ... și șasesprezece miei, născuți acum ... și luni, furtuna ucisese cinci alți pa- ... muriseră din lipsă de îngrijiri, in-

grijiri pe cari servitorii îndigeni, lăsați de capul lor, erau cu totul incapabili să le dea. Cei șapte rămași, se agățau de viață, erau însă atât de becnisnici, de rătăciți încât s'ar fi zis că le era și mamei lor rușine de ei, numai cu sala îi a-lătau.

Fabre își petrecuse oată două amjaza la extremitatea opusă a plantației, la pășune, mai mult decât pe oi, el supra-veghjase pe cei doi canaci cari le păzeau. Oide și barbecii pășteau liniștit. Nu se prea jen eliseră. Ah! de s'ar fi putut cel puțin menține în aceiași stare, în timp ce se drageau localurile, în timp ce plantația relua înfățișarea pe care o avea la plecarea lui Sullivan, Fabre nu putea face mai puțin, dar nu pretindea la mai mult. Pentru ce ar mai rămâne apoi, pentru ce să mai braveze soarta! Prea prost ar fi fost să aștepte sosina „Myosotis”-ului, și verdictul de moarte pe care cargo-ul îl va aduce cu siguranță. El va ruga pe d-nii Bliss și Cross să-l transponte în goeleta lor până la Port-Vila. Știa de mai înainte că nu vor face dificultăți. Odaă acolo va găsi neîntârziat un vapor pentru Australia. Astfel va fi pierdut numai șase luni din viață. Le va recupera el gnabnic. În orice caz, nu-i va mai trăsni multă vreme să încerce metode noi de crescătorie, și mai cu seamă în insulele din Pacific. După specimenul reflecțiilor ce făcea, se poate conștata că Fabre era în toane bune. În el, nu se stinsese toate veleitățile de luptă. În scurt, nu consimțise încă să-și semneze verdictul de moarte.

Se instală pe verandă, chemă pe Gabriel.

— Whisky, te rog.

De când „boy”-ul dispăruse, acesta era nevoit să-l înlocuiască. Gabriel avea bunăvoința, dar nu isbutea să întretie albiturile, cât desjare bucate, erau de nemăncat. Totuși Fabre nu pricepea ca nedrept se arăta infurjindu-se împotriva lui.

— Câte sticle mai avem, îi întrebă el, când tânărul aduse Whisky.

— Șapte!

— Numai șapte? Prea bine, iată ce am hotărât. Când se vor isprăvi, nu voi mai bea. Asta îmi va fi prielnic, ce crezi?

Încerca să glumească, pânduă aprobaarea servitorului. Dar Gabriel păstra o rezervă prudentă. Știa că e usturător să-ți dai părerea asupra unei chestiuni atât de gingașe. Se mulțumi să clatine din cap. O expresie de plictiseală resemnată îi impietrea figura, de obicei atât de mobilă, atât de veselă.

Fabre încreți din sprincene. Nu-i plăcea să vază figuri triste în preajma lui.

— Pune gramofonul, porunci el.

Gabriel mostenise și această funcție. Oricât ar fi fost el de atent să nu-și manifesteze buna dispoziție se vedea cu ușurință, cât de mândru era de o atare dovadă de încredere.

Trecu în cabinetul de lucru și se în-

toarse cu brațele pline de discuri. Cărând arietele preferate de Fabre, „Nirvana”, „Sing red Son”, „Floral dance”, împrăștiară notele lor plângătoare sub enorma boltă de frunziș, pe care apusul de soare începea să o străpungă cu suflăți oblice și roșii.

În fiecare zi aceeași scenă se repeta. Fabre, zhemuit în jeli, bând câte o înghițitură de whisky, asculta la încenut cu reculegere, mulțumindu-se să salute printr-un surâs priceput cele dintâi acorduri ale fiecărei bucăți. Pe măsură ce resimțea excitația alcoolului, o expresie de beatitudine posomorată se răspândea pe fața lui. El bătea tactul când cu mâna, când prin ușoare legănări ale capului.

— Încă unul.

Și Gabriel, încântat, dar hotărât să nu manifesteze nici un semn de mulțumire, introducea pe tava de catifea o nouă plăcintă lucie și neagră.

De obicei, Fabre se mulțumea cu o jumătate duzină de discuri. Iar apoi, cădea într-o atineală, care îngăduia pe factotum să iasă tiptil și să-și vadă de pregătirile prânzului. Dar astăzi, această porție normală de armonie fusese de mult depășită. Teancul de discuri cântate urma să se tot urce pe masă, alături de sticla de whisky, unde, din potrivă scădea nivelul lichidului.

— Încă unul!...

I have opened wide mylattice.

Letting in the laughing breeze.

That is telling happy stories

To the flowers and the trees...

Ce arie ciudată, ascuțită și sfâșietoare, ce ciudat glas de femeie, un glas care se părea că vine din altă lume! Gabriel, cu spetele întors, atent numai la mânăuirea aparatului nu-și putea zări stăpânul. Un șgomot de sticlă spartă îl făcui să ridice brusc capul. De spaimă, saltă îndărăt. Fabre, cu ochii bulbucați, cu mâinile acățate de răzimitoarele jilțului, încerca zadarnic să se ridice. Sticla de whisky și toate accesoriile ei, cât și cea mai mare parte din discuri, se răspândiseră în tândări pe parchet.

— Oprește-! Oprește-!

That is telling happy stories

To the flowers and the trees.

Spring is coping, forthe swallows

Have come cak to tell me so...

— Căine! căine blestemat, n'ai priereput? Oprește!

Inspăimântat, Gabriel își privea stăpânul. Intr'adevăr, Fabre, spumega. Se tot opintea mereu pentru a se smulge din jilț, în timp ce gramofonul, cât ce putea, împrăstia refrenul în triluri stridente.

Spring is com-ming

Spring is com..

O plesnitură prelungită, o părăitură de cărbuni stropiți cu apă.

Gabriel, nebun de spaimă, se hotărîse înfărsit să oprească gramofonul.

Ochii lui Fabre scânteiau atât de fu-

ros, încât Gabriel își întinse mașinal brațul dinaintea ochilor săi.

— Discul? Cine ți-a dat acest disc?

Canacul tăcea. De două ori, Fabre repetă aceeași întrebare.

— Răspunde. Cine ți l-a dat? Unde l-ai găsit?

— Acolo! șopti Gabriel.

Cu degetul întins înspre fereastra deschisă pe veranda, el arăta una din poartele ce se aflau în camera de lucru.

Fabre suspină, ușurat. Își reamintea. Pe o poliță de jos, fusese orânduite discurile lăsate de Sullivan. La început, încercase să le întrebuițeze, dar nu se putea; erau atât de sgârnate și de strîbuite, încât la fiecare încercare stricau câte un ac nou.

Fabre reușise să se ridice. Clătinându-se se îndreptă spre gramofon.

— Lasă-ți singur, zise el lui Gabriel, care tremura tot cât și dansul. Pleacă! Te voi chema mai târziu. Ci, du-te odăită!

Bietul băiat fugi fără altă lămurire. Rămăsese singur, Fabre fu nevoit să încerce de mai multe ori până își izbucni să desfacă discul de pe fusul care îl menținea pe tavă. Eticheta centrală, spunea, în caractere de aur aproape șterse, titlul romanței, numele cântăreței, ale compozitorului și libretistului: The Swallows song by Alma Gluck, words by Clifton Bingham, music by Frederic H. Cowen.

Zece ani, trecuseră zece ani de când auzise acest cântec, același, da, același, pe care la Sydney, în camera lor scăldată de lună, îi plăcea atât de mult să-l cânte blânda doamna de la Rose Bay. De două luni, de când prânzise pe bordul „Myosotis”-ului, zadarnic se străduise să-și reamintească aria, vorbele... și poftim, această arie, aceste vorbe reinviuau, eșeau din mormântul lor. Ah! dacă acum fantomele începeau să-și vorbească!

— Atât mai lipsea, șopti el, cu des-
dejde.

În adevăr, așa e, atât mai lipsea.

CEA DIN URMA NOAPTE A LUI FABRE LA ERROMANGO

Era o noapte minunată, o noapte plină de toată gloria întunecată a tropicelor, cea din urmă noapte, a lui Fabre la Erromango.

Fabre visă în jilț. Pe la șase ore, cu puțin înainte de apusul soarelui, chemase pe Kai.

— Vino. Bătrâne Kai. Vino să ne luăm whisky-ul împreună. E, fără îndoială, cel din urmă pe care ți-l ofer, doar numai să nu fie exact la întâlnire „Myosotis”. Dar asta m’ar surprinde mult.

O ultimă dată, cerul devenise roșu, apoi vânăt, apoi liliachiu, apoi cafeniu închis. Noaptea se așternuse ca un baldachin funebru. Pe pieptul lui Kai, medalia de aur a Universității din Melbourne oscila caraghios. Fabre făcea haz de așa ceva. Își reamintea ziua în care trei simandicoși domni cu reșingote și înmă-naseră acest simandicos fleac, cu mai multă pompă de cât un preot împărțășania. Adesea, când simțise nevoia de a se îmbărbăta pe sine, deschisese cutia de marochin roș, în scop de a privi numai acest certificat ridicol. De atunci, Erromango își îndeplinise opera. El era desamăgit.

Din locuința întunecată, din hangarele deșarte, eșea o tăcere apăsătoare. Din cele cinci nenorocite vite alungate câteva zile mai înainte, a doua zi venise, singură, o biată oaie. Fusese primită cu pietre Plecase iar. Nu se mai arătase.

Unul câte unul începeau a se aprinde focurile canibalilor, în munți. Whisky

il făcea pe Kai bun de gură. Începuse să vorbească. Într’un neînchipuit jargon, începuse a povesti o istorie neînțeleasă, care avea pretenția să fie istoria vieții sale. Bastonade, rechini înotând între două ape, luntri scufundate, cicloane... sfâșietoarea epopee a Hebridelor... Timpul și spațiul erau absente din această crudă rapsodie, Insulele toate ale Arhipelagului, toți anii unei jumătăți de secol se amestecau. Tot se petrecea pe un același plan. Și neatenția cu care asculta Fabre, sporea învâlmășala acestei povestiri fantastice.

Kai, însășișit, tăcuse. La rândul său, vorbise Fabre.

— N’ai de gând să te culci, dragul meu Kai?

Tămpit de alcool, cu capul bălăbănuindu-i pe piept, atingând medalia din Melbourne pituită printre scoicile din coliere, Canacul fixa asupra stăpânului său o privire bumacă.

— Ia cu tine și sticla de whisky, cea din urmă. Și apoi apucă încotro vrei... ca oile! Să nu te mai văd. N’ai nevoie să rămâi aici. Să vezi ce se va petrece la noapte. Pleacă! Pleacă. Înțelesu-m’ai, ori nu, porecul?

Ce nebunie să-și poată cineva închipui că ar fi putut Kai să înțeleagă aceste vorbe! Dar în glasul lui Fabre era ceva care și făcea pe Kai să înțeleagă că se sfârșise gluma. Cu sticla în mână, Kai scoborâse împleticindu-se treptele verandalei. Umbra sa se topise în întuneric, apoi sgomotul pașilor, despre care deduse mai întâi de știre fiorul erburilor mototolite, un zăngănit de cutii de conserve. Apoi, nimic alt și Fabre rămăsese singur, de tot singur, acum, în mijlocul tăcerii cele mari, o tăcere care nu va mai fi întreruptă de cât de Moartea care se apropia...

O noapte minunată. Cea din urmă noapte a lui Fabre la Erromango.

Odinioară, în cursul unor nopți aproape tot atât de frumoase, pe când doamna dela Rose Bay venea să-și vadă amantul, Fabre obișnuia să o aștepte la poartă grădinei. Ea se cobora în graba din frăsura în care venise. Schimbau câteva vorbe scurte.

Și numai după ce treceau pragul camerii lor, ei îndrăsnneau să se îmbrățișeze, aveau curajul să se privească. În fiecare zi, ea era pentru el o altă femeie. Și totuși aceleași gesturi reîncepeau. Ea își rezema capul de umărul său. Această dovadă de slăbiciune a ei, îl transporta chiar mai mult de cât sărutările. Camera era abia lumînată, numai atât cât era nevoie pentru ca să potă zări silueta plâpândă, palidă întinsă pe divan. El îngenunchia adături. Un surâs trist, blând, abia întezărit, niște șolduri foarte înguste și fine... Ce dutoasă imagină ar fi păstrat în el dacă nu s’ar fi amestecat arsura proprie tuturor celor care sufăr știind că umirea lor efemeră va fi urmașă de o despărțire veșnică.

O, tocmai amintirea acestei arsuri, făcuse isbânda lui de azi.

Erromango dăduse vieții lui Fabre cea mai neașteptată încheiere. Cu opt luni mai înainte, părăsind Australia, el putuse crede că era vorba de realizat numai beneficii materiale. Și, creptat, treptat văzuse ivindu-se cu totul altceva. El nu se minunase de o transformare atât de uimătoare. Neîntind în stare să-și închipue că singur el clădise și mobilase pe de în regulă acest nou univers, i se părea firesc că întâmplarea, să fi ales, între toate locurile din lume, acel unde Alice Geffrres dormea de somnul de veci.

Așa fiind, cât de splendid se lumina acum aventura lui! Cât de naive, ridi-

cole i se păreau eforturile sale dela început, pentru a lupta, pentru a neceșta vidența. Era mai mult de că, resemat. Era fericit. Cunoștea taina vieții și Crezuse că e merit pentru acțiune. În timp ce fusese făcut numai pentru a gusta. Nu aspira decât să-și poată săborul, ducând s’râns pe inimă, acașiguranță cucerită atât de greu.

În fotofor, lumânarea se stânse atunci se destăinuiuse întreaga magie. Desisururile din pădure, înălțate de lună, munții înalți, unde toți canibalilor străluceau ca o diademă de rubinuri, aburii albi care urcau spre mare, alcătuiau o priveliște a demnitate minunată era asilul visat de cele mai nebune închipuirii. În tinorilor călători, al acestui peisaj care tot transforma mereu, himerele lui Fabre luau înfățișări de ființe logice, adevăr nu s’ar mai fi putut să mcreadă reale.

Un fior. Nu de frică, cu siguranță, mult acest sentiment nu-și găsea în sufletul său. Gândul despre cartea produsă cu un sgomot sec în țevă, rabinet care ucisese pe Jenkins, nu mai putea întru nimic mișca. Chiar vanimase de mai multe ori dacă nu fi fost nimerit să previe clipa înterției. Singura lui seamă era nu cum să întârzie moartea la înălmirea cese dată. Tremura, de frig, atâtea N’avea decât haîne de pânză în Hebride, termometru se coboară în lunie, până la zece grade.

Se ridică în picioare. În fundul și mai era whisky. El umplu un pahar, apucă în mâna stângă. Cu cea dreaptă pipăia peretele întunecat al coridorului. Nimeni însășișit, etajera cu arme, ea se opri o clipă. Întră în camera de lucru, se așeză în fața biroului, calm, perfect de calm. Toate mișcările cari le făcea, erau de mai în hotărâre. Storul ferestrei care deie verandă era tras în jos. Dar în deșezătura celelalte ferestre se încadra colț din Erromango: frunzișuri și piscuri roșietice, cer spălbicit pe constelațiile australe își îndeplineau o încetineală majestoasă revoluționară.

Câte ore erau oare? Două în poate. Fabre n’avea decât să-și a lampa electrică, să se uite la ce avea la îndemână, pe masă. Dar bun? De altfel nu-și jurase că mai mișca?

Cât timp trebuia să mai aștepte? Nu mult, așa nădărdia. Căci de nu fi silit... Și, deodată suspină ușurat.

Colo, foarte departe, în fundul pe sfârșite, și răsunase un strigăt strigăt lung, urmat de altul, șoptit un al treilea Sirena! „Myosotis”. Că luni înainte ea îl vestise că fusese în părăsire pe un tărâm blestemat. Al alt verdict era vorba. Și totuș pe care o resimțea acum, deșapă violentă desnădejdea lui de atunci.

Drag „Myosotis”! Până la cea mă clipă se temuse Fabre că va fi va fi exact. Cine se poate bizui ste biete cargouri din insule, soarta a hotărât. Zadarnic, lucrur oamenii își împreunaseră sforțări tru ca să despărță pe Fabre de lui. Zorii zilei ce se iveau, avl-siste, grație insulei Erromango, în umful acestor umbre deshinare timp și reacordate acum pentru deauna.

— SFÂRȘIT —